

ХАҢЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУХУН ХАҢЫАТА

НЬУРБА

12+

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительствота, Ньурба улуунун "Ньурба" ("Огни Нюрбы") хаһыат редакцията" автономнай тэрилтэ

Ньурба улуунун ытыктабыллаах олохтоохторо уонна ыалдьыттары!

Эһигини барыгытын Үрүг Тунах Ыһыах дьоро күнүнэн ис сүрэхпиттэн эбэрдэ-либит! Саха дьоно кыдаан кыһыны этэнгэ туораан, самаан сайыны уруйдуу көрсөр, өбүгэлэрибит үгэстэринэн Аар айылҕабытыгар сүгүрүүэр, үйгуну-бийаны түстүүр бэлиэ күммүт үүнэ.

Ыһыах - саха норуотун төрүт үгэһэ, духобунай бааһа, омук быһытынан уратыта. Өбүгэлэрибиттэн илдьэ кэлбит ыһыахтытын харыстаан, суолтатын өйдөөн, көлүнэттэн көлүнөүгө тириэрдэ туруобун! Уйгулаах Ыһыахтыт кэскили кэрэһэли, кэнчээри ыччанпыт инникитин түстүү, үүнүүгэ-сайдыга сирдии турдун, дьолу-соргуну аҕалын!

Ийэ айылҕабыт силигилээн, тупсан турар кэмизэр эһиэхэ хас биридигитигэр өн-бийан олобу, чөл туругу, этэнгэ буолууну баҕарабыт. Ыһыахтыт алгыһа хас биридигитигэр сырдык санааны сыдьаайдын, инникигэ эрли сахтын!

Үрүг Тунах Ыһыагынан!

"Ньурба улууһа" МО баһылыга А.М. ИННОКЕНТЬЕВ.
Ньурба оройуонун Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ С.И. ЕВСЕЕВ.

Уважаемые медицинские работники Нюрбинского района! Дорогие ветераны здравоохранения!

От имени администрации МР "Нюрбинский район" и районного Совета народных депутатов сердечно поздравляем вас с профессиональным праздником - Днём медицинского работника! Выбранная вами профессия олицетворяет собой высокое служение во имя и на благо человека. Ваша миссия ответственна и сложна, а благородный труд требует полной отдачи сил, знаний, опыта и душевной щедрости. И эта праздничная дата - ещё один повод поблагодарить вас за милосердие, сострадание, за тысячи спасённых жизней.

Пандемия коронавирусной инфекции наглядно показала, насколько важна роль медиков для сохранения здоровья населения, стабильности и благополучия в нашем хрупком мире. Именно Вы, медицинские работники, храня верность клятве Гиппократова, в это тяжёлое время принимаете основной удар на себя, спасая людей с риском для собственной жизни. Вот уже много месяцев многие из вас работают круглосуточно в отрыве от семьи, находясь на изоляции, в прямом контакте с больными коронавирусом. Благодаря вашему кропотливому труду в нашем районе от этого опасного вируса излечены много людей и продолжают лечиться, ситуация держится на контроле.

Выражаем вам искреннюю признательность и глубокую благодарность за самоотверженную добросовестную работу и высокий профессионализм. Уверены, что общими усилиями мы победим коронавирус и вернёмся к обычному руслу жизни. Желаем успехов на вашем благородном поприще, крепкого здоровья, счастья и благополучия вам и вашим близким!

Глава МР "Нюрбинский район" А.М. ИННОКЕНТЬЕВ.
Председатель Нюрбинского районного Совета С.И. ЕВСЕЕВ.

Айсен Николаев осмотрел строящиеся социальные объекты в городе Нюрба

В рамках рабочей поездки в Нюрбинский район Глава Якутии Айсен Николаев оценил ход строительства 49-квартирного жилого дома, который возводится в городе Нюрба по программе "Переселение граждан из аварийного жилищного фонда на 2019-2025 годы".

По информации застройщика ООО "Региональное развитие", многоквартирный дом по ул. Комсомольская, дом 103/1, будет введён с опережением графика.

Айсен Николаев отметил, что благодаря федеральной поддержке программа переселения на территории республики реализуется опережающими темпами. Всего по плану 2021 года в Нюрбинском районе будут переселены 59 квартир, расположенных в аварийных домах, в том числе за счёт выплаты возмещения жилья.

В г. Нюрба Ил Дархан также проверил ход строительства Дома народного творчества на 250 мест Нюрбинского государственного передвижного драматического театра. Как сообщил генеральный подрядчик ООО "Сахастройбетон", общая строительная готовность здания составляет 40%. В настоящее время полностью завершены работы по устройству фундамента. Объект планируется ввести в эксплуатацию до конца 2021 года.

Глава Якутии подчеркнул, что с завершением строительных работ здание театра станет одним из первых объектов, которые возведут в рамках 100-летия ЯАССР. Помимо самого здания театра будет благоустроена прилегающая к нему территория. Такое поручение дал Глава республики по итогам посещения стройплощадки.

Айсен Николаев также рассмотрел вопрос возобновления строительства стадиона на 3000 мест с легкоатлетическим манежем. Строительство было начато в 2012 году и приостановлено в 2014.

В июле 2018 года был объявлен открытый конкурс на корректировку проектно-сметной документации объекта. По результатам конкурса подписан муниципальный контракт с АО "Якутагропромпроект". В настоящее время проект ожидает положительного заключения государственной экспертизы.

"После получения положительной экспертизы мы начнём определять источники финансирования строительства объекта, также есть возможность финансирования из средств федерального бюджета", - сказал Ил Дархан.

По проекту стадион предусматривает трибуны на 3000 мест, а также отапливаемый легкоатлетический манеж, беговые дорожки, сектор для якутских прыжков, сектор для прыжков в длину с прыжковой ямой, футбольное поле с размерами игрового поля 104х69 м, сборно-разборный центральный помост для соревнований по мас-рестлингу, хапсагаю и вольной борьбе на три ковра.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

Убаастабыллаах Ньурба оройуонун олохтоохторо!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Баһылыгын дыһаалыгар олобуран бу дьыл ыам ыйын 27 күнүттэн өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн оһуобай баһаары утары эрэсиим (особый противопожарный режим) олохтонно.

Ол курдук олохтоохтор, ойуурга баһаар утары Быраабыланы тутуһунг! Ойуурга бобуллар өтгөөһүн; ойуурга костёр, шашлык, аһаҕас уоту туттуу; умуллуба-тах табаах, испиискэ, өстүкүлэ бырабыы.

Оһуобай баһаар утары эрэсиим кэмизэр, ойуурга баһаартан сэрэхтээх буолуу быраабылатын кэниигэ буруйдаахтар административнай миэрэбэ тардылаллар. РФ КоАП 8.32 ыст. 3 чааһынан: чааһынай дьонго 4-5 тыһ. солк. диэри, дуоһунастаах сирэйдэргэ 20-40 тыһ. солк., юридическэй сирэйдэргэ 300-500 тыһ. солк. диэри административнай ыстараап көрүллэр.

Ньурбатааҕы лесничество.

Ньурба оройуонун дьонно-сэргэтэ!

Оройуоммутугар санитарнай-эпидемиологическай балаһыанньа күн бүгүнүгэр диэри мөлтөөбүнэн сибээстээн, оперативнай штаб баһаарытынан, быйылгы оройуон Ыһыаҕа буолбат.

Бэс ыйын 21 күнүгэр АЛГЫС күнэ куйаар ситимин нөнгө ытытылыаҕа. Бука бары биир санаанан тэлгэһэбитигэр тэринэн, Алгыста ылыныабын, Айылардыын алтыһабын, турукпутун бөбөрүтүбүгүн, чөл буолуобун диэн ыгырабыт!

Тэрийэр хамыһыһа.

- Тыа хаһаайыстыбата -

Сайынны күн кыһыны аһатар

Саас-сайын тыа хаһаайыстыбатын бары салааларыгар үлэ-хамнас үгэнэ. Ньурба оройуонун тыа хаһаайыстыбатын Департаментын салайааччытын солбуйааччыга Сергей Александрович Захаров үлэ хаамытын туһунан маннык билиһиннэрдэ.

Ньурба оройуонугар барыта 15 562 төбө ынах сүөһү, 13 271 төбө сылгы быйылгы кыстыгы этэнгэ туораан күөххэ үктэммит. Ол иһигэр 5704 ынаар ынах уонна 6908 биэ баар. Хаһаайыстыбаларга сана төрүөх тахсыта салҕанар. Билингитэ 3361 ныйрэй (былаантан 71,5%), итиэннэ 2644 кулун (38%) төрөөбүт. Дороххой аһылык 2611 туонна хаалан турар.

Үтү туттары сыллааҕы былаана - 3747,9 туонна, онтон бу күнгэ 689,49 туонна үт туттарыллыбыт (18,5%).

"Ньурбатааҕы көтөр фабрика" АО барыта 49 480 төбө сыммыттыр куурусаны тутар. Көтөр итээччилэр нэдиэлэбэ 295 962 устуука бастын хаачыстыбалаах сыммыты ылан атыыга таһаараллар.

Бэс ыйын 15 күнүнээҕи туругунан, сааскы ыһы түмүгэр, Ньурба оройуонун үрдүнэн барыта 279 гектарга туорахтаах

культууралар ыһыллыбыттар. Ол иһигэр "Ньурбатааҕы сүөһү аһылыгын хампаанньата" ХЭО дьэһимизни 50 гааба, эбиэни 229 гааба, оттон "Сүлэ" ГСУ эбиэни 12 гааба ыспыттар. Уопсайынан, барыта 1474 гектарга сүөһү сиир үүнээйилэрэ: эбиэс - 383 гааны, ааспыт сылларга ыһыллыбыт элбэх сыллаах оттор - 1014 гааны, быйыл ыһыллыбыт элбэх сыллаах оттор 77 гааны ылааллар.

"Сүөһү аһылыгын онорон таһаарыыны сайыннары" өрөспүүбүлүкэтээҕи бырагырааманан "Ньурбатааҕы сүөһү аһылыгын хампаанньата" ХЭО (ген. дир. А.И. Илтистаров) 300 гектар бааһыны чөлүгэр түһэри улеттин хаһы да сылын утумнаахтык ытар. Билигин тэрилтэ үлэһиттэрэ "Киппэ Бүтэйэ" участкакка бааһына сирир таҕастааһынга үлэли сылдьаллар.

Оройуон үрдүнэн хортуоппуй 280 гааба олордубут, ол иһигэр кэтэх хаһаайыстыбаларга - 32,82 гааба, бааһынай-фермерскэй хаһаайыстыбаларга - 5 гааба, ТХПК-ларга - 2 гааба.

"Ньурба оройуона" МО пресс-сулууспата.

- Абитуриент-2021 -

Үөрэх дьыла түмүктэннэ

Быйылгы үөрэх дьылыгар Ньурба улуугар 11 кылааһы - 256, 9 кылааһы 392 үөрэнээччи бүтэрэллэрин туһунан оройуонааҕы үөрэҕири управлениетын иитиигэ уонна эбии үөрэхтээһингэ кылаабынай исписэлиинэ Сардаана Ивановна иһитиннэрэр.

- Уон биирис кылааһы 256 үөрэнээччи бүтэрбиттэн үөрэххэ туттарсааччыта 249 (97%), мантан үөрдүк үөрэххэ - 141 (55%), орто анал үөрэххэ 108 (42%) оҕо киирэргэ былааннанар.

Тохсус кылааһы 392 оҕо бүтэрдэ, олоргон үөрэххэ туттарсааччыта - 70 (18%), орто анал үөрэххэ - 70 (18%).

Хамсык ыарыгытынан сибээстээн төрөппүттэр PROF-Навигатор бырайыагынан ZOOM нөнгө көрсүһүлэр буолулар, ватсап ситимин нөнгө бөлөх баар. Онон төрөппүттэр, оҕолор быйылгы сылга үөрэххэ кирири уратыларын, үөрэхтэр тустарынан ыйытыларыгар күннэтэ эпипиэт ылааллар, - диэн кылгастык билиһиннэрдэ.

Бэйэбит информ.

Ограничения по коронавирусу в Якутии продлены до 25 июня

До 25 июня 2021 года включительно продлены все установленные ранее ограничительные меры для недопущения распространения новой коронавирусной инфекции на территории республики. В том числе продлён срок приостановления деятельности ночных клубов (дискотек), караоке-залов и иных аналогичных объектов, развлекательных и досуговых заведе-

ний, расположенных в торгово-развлекательных центрах, торговых центрах, торговых комплексах, аттракционов, детских игровых комнат и детских развлекательных центров. Также до 25 июня 2021 года включительно продлены нормы о соблюдении масочного режима и социального дистанцирования. Указ вступает в силу с 16 июня 2021 года.

Оттуллубут уот уостубатын туһугар

Туох да кизрэкитиэ суох эттэххэ, саха норуотун ойо-санаага уһуктуугар, омок быһыытынан бэйэтин аатын дорбоонноохтук ааттарарыгар, аан дойду аһаҕас аартыктарынан кизлэти биллибэт киэн түһүлгэлэргэ тахсытыгар СӨ үөрэхтээһингэ, култуура уонна духуобунай сайдыыга министиэристибэтэ киэн далааһыннаах үлэни ытыгары бары көрө-билэ олобуот.

Дойдуга нацбырайыактар сабаланыахтарын да инниттэн бу хайысхаҕа ытыллар үлэлэр сорох атын регионнардааҕар дириг хорутуулаахтарынан, бириэмэни куоһарар көрүүлэринэн холобуртан түспэттэр дириг төрүөттэр элбэхтэр. Өрөспүүбүлүкэбэ тыйаатырдар, норуот айымньытын дьылээрэ, Духуобунас киинэрэ, кулууптар уонна түмэллэр аһыллыбаттарын - сангардан онгоһуллубуттарын аарыааха диэтэххэ бэрт уустук буолуоҕа, ол курдук үгүстэр. Кинилэр бары бүгүнгү боростуойа суох олохпутугар материалнай сыаннастааҕар духуобунай киэн туттууну өссө үрдүк кэрдиискэ таһаарар сыаллаахтар. Бу мантан тирэнэн Марха орто оскуолатыгар Н.И. Степанов аатынан кыраайы үөрэтэр музей олохтоох нэһилиэнньэни, ыччаты, ыраахтан-чугастан кэлбит ыалдьыттары патриот тыһыгар иитиигэ ытыгар ахсаабат үлэтин туһунан кэпсэим дуу.

Арай агломерация буоллун? ...

Бүгүн сорох официальной источниктардан биллэххэ дойду 85 регионнарын наардаан-аттаран төрт уонтан тахса агломераттарга (а.э. холбуур-бөдөнсүтэр) уларыта тутар кэпсэтиилэр үрдүкү салалта бэбиэскэтигэр сылдьаллар. Петербургааҕы экономикаһы форумна бу боппуруоһу эмиэ таарыйбыттар, онно быһааран биэртэринэн дотацияҕа олоор субъект кыахтаах үптээх-харчылаах регионна холбостобуна сайдыыга түргэтиир, олобун уйгута улаатар эбит. Аналитиктар, экономистар билтэрэ буолуо дириг тыйаатыр. Онон куттанан ууга-уокка түһэр наадата суох, онуоха эбии региональнай агломерация күн сарсын саҕаламат, баҕар сыһыстыбыт диэн ол дьон уларыйдактарына да көнүлэ.

Тоҕо маны кэпсээтин диэтэххэ чопчулор. Олорор усулуобуйабыт уратытынан сыһытыга, электроэнергияҕа, коммунальнай өнгөлөргө баһырхай үп-харчы барар. Ол иһин сорох социальнай объектары ааҕан-суоттаан бараннар ардыгар, сабыахаха эбэтэр кыччатыааха-көһөрүөххэ, хайа эрэ тэрилтэбэ холбуохха диэн этэллэрин мэлдьһэн туһа суох. Биир өтүгүн сөп, оттон иккиһэ...

Кини киэнэ кэрэмэһэ, улахан буукубаттан Учуутал, историк-кыраайы үөрэтээччи Николай Ильич Степанов өссө ХХ үйэбэ 1962 с. Хатын Сыһыга кыраайы үөрэтэр музейы төрүттээбит сүппэт-суураллыбат улахан өнгөлөөх. Музей ол күнтэн бүгүнгэ диэри К.Д. Уткин аатынан Марха орто оскуолатыгар сылдьар уонна оройуонна нэһилиэк музейдарыттан бастыгнарарынан ааттанан ааттанар, ол курдук матырыйаала баай.

Баары баарынан этиэм. Ол курдук оскуола, бүтүн нэһилиэк баар-суох дьонун музейбит инники дьылбаҕа туман быһынан көстүөхчэ диэн дьарханар.

Билинни уустук экономикаһы баланыаннаһа дьобус түөлбөбэ туспа турар музей көрүөххэ-истиэххэ (содержание) диэтэххэ харчыны ааҕан-суоттаан баран "тоҕо да үчүгэйэй" дири кыах суох. Ол курдук музей 1929 с. тутуллубут 519 кв. м. иэннээх Марха орто оскуолатын эргэ куорпуһугар баар. Санаттааха, кини өрөспүүбүлүкэтээҕи култуурунай нэһилиэстибэ реестригэр кириэн турар. Билинни туруга "5"-тэн атыннык сыаналамат, былыргы дьон бархасаттар тутар да буолар эбиттэр, кинилэргэ сүгүрүйөн ылыааха. Содержание кэпсэтигэр буолбатах, 2 мөл. солк. тахса, син ботуччу.

Дьон дьарханыыта төһө олохтообун биллэри тустаах салайааччылары көрүстүм, ону сурукка тиһиэм.

Алевтина Аргунова: Музей баара, баар уонна баар буолуоҕа

Тута этэ охсуом. Оройуоннааҕы үөрэх управлениетын салайааччыта А.П. Аргуновалыын кэпсэтии санаабын сайа охсон

дууһам үөрүүнэн туолла. Онон Алевтина Петровна эппитин аарыааха эрэ:

- Ус сыллааҕыта оптимизация долгуна таарыйан Марха орто оскуолатын Н.И. Степанов аатынан историяны, кыраайы үөрэтэр музейга тустаах министиэристибэлэргэ испиэхкэ кирибитэ. Кырдыга, кинилэр биһигиттэн ону толорууну ирдии олооролор да оройуон салалтата, үөрэх управлениета дирээлэһитин, туруорсуутун түмүгүнэн түмэл син биир үлэли турар. Харчыга охсуулаах да буоллар. Билэбит, Ньурба өрөспүүбүлүкэбэ тутуу былаһааккатынан ааттанар. Холбуур, куораты ылан көрдөххө судаарыстыбаннай тыйаатыр, Олонхо дьыэтэ, Норуот айымньытын киинэ, манежтаах стадион о.д.а. тутуллаллар, нэһилиэккэргэ биир итинни көстүү. Онон харчы барар эбийиэктэргэ уон тарбааха эрэ баттамматтар, кэпсэтигэр тийэ аахтааха табыллар күн-дьыл.

Оттон Мархатааҕы музей иитэр-үөрэтэр улахан суолталаагынан тустаах үөһэ тэрилтэлэри кытта үлэлэһэн бийылгы үөрэх дьылгыгар кини оннунан хаалла. Салгыы кини үлэлирин туһугар урукку боротокуолга уларытыыны киллэрэн кэлэр сылларга да түмэл баар буоларыгар улус баһылыга Алексей Иннокентьевтыын, кини экономикаҕа солбуйааччыта Николай Бурнашевтуун бири тиихкэ үлэлибит. Сыһытыны электрэнергияҕа көһөрбүт киһи диэбит, оччотугар ороскуот кыччыахтаах.

Манньк холубуру аҕалыам. Малдыаҕа быраатты Дунскайдар 1910 с. олобут дьыллэрин оччолорго оскуолаҕа биэртэрэ музей буолан турар. Кинини эмиэ ороскуоттаах диэн сабар боппуруос турбутун булгуруйбатты үлэлэһэн сыһытыны электрэнергияҕа көһөрбөргө тухсулуобуһа онгонор бэлэмнээбит, онон кини сабыллыбат, бийыл уотунан сылтыллан дьон-сэргэ тобуоруһа мустуохтара. Малдыаҕардар үөрүүлэрэ мунура суох улахан, онон Хатын Сыһы олохтоохторо, оҕо-аймах уонна ыччат үчүгэйгэ эрэллээх, долгуйбакка ньиер-бааччы олохторун-үлэлиэхтэрин наада. Биһиги историяны ытыктыбыт, кини кэм кэрэһитэ буоларын билэбит. Мандар Уус эппитини "кэннин көрүмтэ киһи мунаах буолан инники кэскилэ саарбах буолуон сөп".

Алевтина Аргуновалыын кэпсэтии манньк сүрүннээх буолла, салайааччы дириг хорутуулаах, өтө көрүүлэрдэх тыла-өһө, ама, кими кынаттаабат буолуоҕай. Ол иһин да өрөспүүбүлүкэбэ Ньурба оройуона үөрэхтээһингэ-иитиигэ инники күөнтэ иһэр буоллаҕа, ситиһиилэр үрдэллэрэ өссө да ылыллан иһиэхтэрэ.

Марианна Маяровская. Дежавю

Музейга оройуонна биллэр талба талааннаах А.П. Иванов сэбиэдиэссэйдир, саас музейга анаан-минээн ыгыран көрдөрбүтэ, дууһам хамсаан дуоһуйуу ылтым умнулубат. Аймактарым үтөөлөөх үлэһит Матрена Тимофеевна, профессор Петр Алексеевич Тимофеевтар раритеттарын, реликвийларын, баай бибилиэтиэкэлэрин Дьокуускайтан кэлтин сыа-сым курдук харайан турарыттан олус үөрбүтүм. Дьынэр 10 саалаҕа баар бары экспонаттарга олус харысхаллаах сыһыан олохтоммута кириэти кытта көстөр.

Аны туран Арасыйына күнүгэр музейга ыалдьытыахпын баҕардым. Ариан Прокопьевич атын үлэбэ түбүккэ сылдьарынан олохтоох оскуола бэтэрээн учуутала, урук-

ку музей научнай сотруднига М.С. Маяровскайаны көрдөстүм. Дьыннээх фанат киһи тугу барытын бырабан туран чаастан ордук көрдөрөн-кэпсээн ааспат амтаннаах ааспыкка төннөн ылбыт дьоллоохпун. Марианна Семеновна Н.И. Степанов, А.Е. Федоров, Г.И. Васильев кэнчээри ыччакка патриотизм тыһынын ирдииргэ дириг силлестээх бай мас сириэдийэ үүнэригэр холу таһынан үлэни ыппыттарын эттэ. Маны таһынан музейы респозициялааһынна "Е.М. Ярославскай аатынан музей" научнай үлэһиттэрэ улахан көмөнү онгорбуттара ахтылына. Оттон Марианна Маяровская, М.Н. Титова сэбиэдиэссэйдир кэмигэр 4 сана саала аһылыбыта бэлиэтэннэ.

Оройуонна төрөөбүт нэһилиэк олохтонобуттун историяны кэпсиир музей баара биир-икки буолуо, оттон манна туохха интэриэстээххинэн матырыйаал тобус толору. Этнография саалатын сорох экспонаттара көһө сылдьар быыстапкаларга кыттыбыттар, холубур "Раритеты Вилоня" диэннэ кулула аҕа уһуттан төртүттэх Аким Ильин көмүс кура о.д.а. Сунтаартан кэлбит 18 үйэтээҕи ат киэргэлин, кымыс симиир иһитин, айах чороонун, таас болгудтан уһаарыллыбыт сүгүнэ, искусство деятелэ Андрей Чикачев холустатын, аҕатын Василий Чикачев хартыһынатын, холкуос-сопхуос чулууларын мэтириэттэрин, уоттаах сэрии байыастарын о.д.а. көрөн баран кинилэр сырдык тыһыннарыттан түөһүм иһэ туолла.

Музейы төрүттээбит Николай Ильич көмүс тарбагынан уруһуйдаан хаалларбыт сериялара дойду кыан музейдарыгар сөптөөхтөр диэн сыаналаатым. Оттон кини 1824 с. Ньурба күөлүн уутун хорон түһэрэн Бүлүү Эбэбэ ыппыттарын карта онгорбута картография бары ирдэбиллэригэр эппиэттиринэн уникальнай дириг сөп.

Былыр үөрэммит оскуолабар сылдьан, музейы көрөн, туппут-айбыт дьоннорго махтанан экскурсоводпын кытта иһийэн туран ылыбыт, мэктиэтигэр харах уулана сыста. Арыаллааччы этэринэн матырыяаллар сыһыппараба көспүттэр, ол да буоллар виртуальнай аата виртуальнай, ааспыт кэм толору тыһынын экспонаттар биэрэллэр, Марианна Семеновна музейга үлэлээбит оскуолатын кэлэктибигэр, дириктэрдэргэ, меценаттарга уонна попечителлэргэ махтанарын истэн көлүөнэлэр солбуйсууларга күүһүн сөхтүм. Манньк дьоннордөөх буолан түмэл сабыллыа суоҕар эрэллим кыыма төлөнү күөдүттэ.

Иван Иннокентьев: Кэм кэрчиктэрэ тиһиллэн истиннэр

Сүрүбэттэн тахса сыл дириктэрдээбит РСФСР норуотун үөрэбириктин туйгуна, СӨ үтөөлөөх учуутала Иван Николаевич Иннокентьевтыын кэпсэтии сүргэбин олус да көтөхтө. Ол курдук туохха барытыгар үчүгэй эрэ көрүүлэрдэх, бириэмэни куоһарар толкуйдаах. Хомойуох иһин хаһыат кэмэйэ көнүллээбэтинэн ойум-сойум тутан суруйуом, ытык киһи хомойботун билэбин.

Кини Хатын Сыһыттан силес аннымыт Дьокуускайга олоор дьыннээх патриот Матрена Тимофеевна Тимофеева дьаныардаах туруорсуутунан музей дьыэтэ 2017 с. "Ураты харыстанар архитектурнай памятниктар" реестригэр кирибитин долгуйа абынна. Быһа түһэн бэлиэтиэм. Билигин өрөспүүбүлүкэбэ 1.600-тэн тахса исто-

рической, архитектурнай, археологической пааматынныктык бааллар, олору барытын көрөргө-истэргэ өрөспүүбүлүкэ бүддьүөтэ кыаммат, федеральнай үбүлээһингэ кыраалаан кириэ тураллар. Олорон истэхпит аайы уочарат сыбарыйыа, уһун бириэмэ наада.

Иван Николаевич философия дуоктара, профессор Лобек Москваттан кэлэ сылдьан музей туһунан эппитин тылыттан тылыгар түһэрдэ. Учюнай "Мин элбэх куораттарга сырыттым, манньк баай ис хоһоонноох музейы көрө иликпин. Ону эһиги оскуолабытыгар кэнчээри ыччат туһугар бэйэлэрин кэмнэриттэн 20-30 сыллары инники өтө көрөр улуу педагогтар - Степанов Николай Ильич курдуктар үлэлээн ааспыттара туоһулуур..." диэбит эбит.

Музей сабыллыа суоҕа диэн бигэ эрэллээх - оптимизация силлиэтигэр оройуон салалтата, үөрэх управлениета ытытарбакка күн бүгүнгэ диэри кини этэннэ үлэли турарыттан астынарын эттэ. Өскө оройуон ээл-дээл сыһыаннаспыта буоллар куһаҕанын талан эттэххэ, күлүүскэ хатамыта ыраахтан кэлиэ суохтааҕа. Иван Николаевич билигин сыһыналанна да олодор оскуолатын олобуон олоор. төһө музейнай уруктар, көрсүһүүлэр, экскурсиялар буолтарын чопчу билэр, архивнай матырыйааллар Марха куустатыгар, оройуонна, өрөспүүбүлүкэ үөрэхтэрин кыһаларыгар туһалыы туралларынан киэн туттар.

Мин киниэхэ музей билинни турутуунан син салгыы үлэлиир курдук диэбиппэр хата, миигиннээбэр ордук дөрөн соһутта. Үчүгэй киһи үөрүннээн дириллэрин өссө төгүл итэбэйдим, онон мэнгэ куйаар да көмөлөһөр ини.

Эбэн эттэххэ

"Дугуруй да оҕус" диэбитти аны Хатын Сыһыга баар "Салҕабыр" диэн 2 этэстээх Мархатааҕы кредиттир табаарыстыба ыскылаатын таарыйыам. Кинини кэм-кэрди элэстэнэрин билигин да билиммэккэ турар, хаар-ардах сарайын эрэ суох гыммыта, биир да мунуна түспэккэ, эркиннэрэ хамсаабакка "картина маслом" дириг эрэ сөптөөх. Көрбүт эрэ киһи барыта олохтоохторго үчүгэй өттүнэн ымсыраллар - икки архитектура пааматынныктыаахыт диэн. Кырдыга да оннук.

Ону баара киниэхэ мемориальнай дуоска да суох, "хайдах маннькка тийдигит" диэн кими да буруйдаабаппыт. Тоҕо диэтэххэ ол табаарыстыба, холкуос, сопхуос, рабкооп, райсоюз диэннэр симэлийбиттэрэ ыраатта. Аныгы ирдэбилинин ыскылаат ким балансыгар баара, сирэ-уота о.д.а. иирбэ-таарба докумуоннардаах буолуохтаах, олору чуолкайдьыр сөп этэ.

Ити кэнниттэн эрэ реставрациялыыр үлэбэ турунуохха сөп. Ол аайы оройуон диэки хайыспакка спонсордара, меценаттары, нэһилиэнньэни хамсаатыааха тоҕо табыллыбат буолуой, норуот күүһэ - көмүөл күүһэ. Эппитим курдук, ыскылаат сарайа эрэ суох, новодел да буоллун - сарай кыаллар дьыала. Маннай дронунан үөһээтэн хаартыскаҕа түһэриэххэ, бырайыак оноруохха.

Матырыйаалы агломерацияттан саҕалаабыппыт, кини ааны тоҕсуйа илик, онон онуоха-маныха диэри бэйэбитин көрүһэригэр наада.

Афанасий ИВАНОВ.

— Пожароопасный сезон —

Глава Якутии дал поручения по стабилизации лесопожарной обстановки в Нюрбинском и Верхневиллюйском районах

В рамках рабочей поездки в Нюрбинский и Верхневиллюйский улусы 14 июня Глава Якутии Айсен Николаев принял участие в авиамониторинге лесных пожаров на территории данных районов. В Нюрбинском улусе сегодня действует один пожар №18, который находится в 4,1 км от села Мар. Пожары №13 и №20 на территориях Нюрбачанского и Кюндядинского наслегов ликвидированы.

Айсен Николаев побывал на пожаре №18 на территории села Мар. В тушении данного пожара задействованы 186 человек и 20 единиц техники, в том числе 120 работников Приморской авиабазы из Владивостока и 35 человек – мобилизованное население. Руководитель тушения данного пожара Иннокентий Кычкин рассказал, что ими проложен 71 км минерализованной полосы, проведён встречный отжиг. Площадь, пройденная огнём данного пожара, – 7250 гектар.

Вчера из-за перехода огня в верховую на тушение был привлечён самолёт Бе-200, который произвёл 29 заходов и сбросил 215 тонн воды. На встречу с Ил Дарханом на месте пожара приехали глава села Мар Иннокентий Саморцев, глава села Едей Мария Николаева, глава Кангаласского наслега Серафим Винокуров. Они рассказали, что в результате пожара пострадали сенокосные угодья муниципалитетов. Руководитель региона пообщался с местными жителями и работниками Приморской авиабазы, работающими на тушении пожара. В ходе разговора Айсен Николаев указал главам наслегов посчитать нанесённый ущерб и поручил первому заместителю Председателя Правительства республики Дмитрию Садовникову оказать помощь пострадавшим наслегам.

Айсен Сергеевич поблагодарил всех, кто участвует в

тушении данного пожара. "Это и местное население, и добровольцы из других наслегов Нюрбинского района, лесопожарные формирования республики и федеральный резерв в составе 120 человек из Приморского края. Общими усилиями преодолён самый тяжёлый период, вместе с тем, расслабляться нельзя. Сейчас проводится встречный отжиг, чтобы не допустить распространение огня. Локализация пожара планируется в течение ближайших 2-3 дней", – отметил Айсен Николаев.

В ходе авиамониторинга глава республики также совершил облёт лесного пожара №11, находящегося в 9,6 км от села Булгунняхтах Верхневиллюйского района. Лётный наблюдатель Еремей Алексеев доложил, что площадь данного пожара составляет порядка 1300 гектар. На тушении данного возгорания работают 53 десантника-пожарного из Хабаровского края, 18 человек местной авиабазы и 21 работник Якутлесресурса. Пожар ранее был локализован, но вчера огонь усилился. Сегодня на его тушении работает самолёт Бе-200. Айсен Николаев дал ответственным руководителям республики указание оказать всевозможную помощь в тушении данного пожара.

Айсен Николаев: "Минэкологии будет контролировать, чтобы данные по пожарам корректировались"

С начала лесопожарного сезона в Якутии возникли пожары на площади более 62 тысяч гектар. Сегодня сложная ситуация сложилась в вилюйской группе районов. По вопросу лесопожарной обстановки на территории республики 14 июня Айсен Николаев провёл в Верхневиллюйске заседание республиканской комиссии по чрезвычайным ситуациям. В ходе совещания Ил Дархан обратил внимание на расхождение цифр при подсчёте площади лесных пожаров. Об этом сообщает пресс-служба Главы и Правительства Республики Саха (Якутия).

Как сообщил глава региона, с начала мая в Якутии возникли пожары на площади более 62 тысяч гектар. В прошлом году на этот период эта цифра составляла 95 тысяч га. Но как сказал Ил Дархан, успокаиваться этим никак нельзя. Большие пожары сегодня горят в Нюрбинском и Верхневиллюйском районах. На их тушении кроме населения, местных и региональных подразделений, задействованы силы МЧС. Также в Якутии работает большая федеральный резерв сотрудников Авиалесохраны и Рослесхоза.

Айсен Николаев поблагодарил местных жителей, работников лесопожарных подразделений республики и федерального резерва из других субъектов страны. "Благодаря вашей слаженной работе и профессионализму мы держим ситуацию под контролем, прямой угрозы населённым пунктам не допущено", – сказал Айсен Николаев. При этом он отметил, что, к сожалению, многие пожары происходят из-за человеческой халатности, неосторожности

при обращении с огнём на природе.

Айсен Николаев призвал жителей республики быть осторожными и соблюдать все правила пожарной безопасности. "Лес – наше общее достояние, мы все его должны охранять, а не только лесники и пожарные службы. Здесь очень важен вопрос нашей личной ответственности", – обратился к якутянам Айсен Сергеевич.

Говоря о расхождении цифр при подсчёте площади лесных пожаров в республике с данными Рослесхоза, он отметил, что здесь никакой трагедии не произошло.

"Да, по нескольким пожарам были крупные расхождения. Это связано с человеческим фактором на местном уровне. Все эти случаи сейчас исправлены. Минэкологии будет контролировать, чтобы эти данные у нас корректировались в постоянном режиме. В частности, по Нюрбинским пожарам эти цифры не корректировались. В результате там разница была почти в 40 раз", – разъяснил Айсен Николаев. При этом руководитель региона отметил, что это не является большой претензией со стороны федеральных органов власти и Министерства природных ресурсов и экологии РФ. Айсен Николаев сказал, что министерство наоборот хочет помочь республике. Так, ведомству нужно обоснование для направления республике помощи, которое федеральное правительство предоставляет региону. Для этого нужно, чтобы все цифры были корректными.

400 млн рублей дополнительно выделяют Якутии на борьбу с лесными пожарами

Из резервного фонда правительства страны Якутии будут выделены дополнительные 350 млн рублей на тушение лесных пожаров. На борьбу с огненной стихией республика направит 50 млн рублей. Об этом Айсен Николаев сообщил во время заседания КЧС, которое прошло в Верхневиллюйске.

Глава республики на совещании озвучил, что во время командировки в Москву несколько дней назад переговорил с Председателем Правительства РФ Михаилом Мишустиним. По итогам этого разговора республике из резервного фонда правительства страны будут выделены дополнительные 350 млн рублей на тушение лесных пожаров, а также будут направлены дополнительные силы из федерального резерва.

Айсен Николаев на совещании поддержал предложение министра экологии, природопользования и лесного хозяйства региона Сахамина Афанасьева о выделении из резервного фонда правительства республики дополнительно 50 млн рублей на тушение лесных пожаров. Также Глава Якутии согласился с тем, что в связи со сложной ситуацией нужно внести заявку о продлении срока работы самолёта Бе-200 на территории республики.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

— В республике —

Празднование Ысыаха Олонхо перенесено на 26-27 июня

Такое решение принято Республиканским оргкомитетом по подготовке и проведению "Ысыаха Олонхо - 2021" по итогам совещания, проведённого 10 июня под руководством вице-преьера Правительства Якутии Сергея Местникова.

Сергей Местников напомнил, что в Олёкминском районе Ысыах Олонхо должен был пройти ещё в прошлом году, но из-за сложной эпидемиологической ситуации, связанной с угрозой распространения новой коронавирусной инфекции, национальный праздник был перенесён на 2021 год. Но и в этом году из-за сложившейся эпидемиологической ситуации Ысыах Олонхо будет проходить в условиях строгого соблюдения всех действующих ограничительных мер. Для создания коллективного иммунитета среди жителей района, организаторов и участников национально-праздника необходимо достичь плановых показателей по количеству вакцинированных.

По информации главы Олёкминского района Николая Харбина, в настоящее время количество жителей района получивших первый компонент вакцины против COVID-19 составляет 32%, а получивших второй компонент – всего лишь 18%. Для района, который собирается провести Республиканский национальный праздник "Ысыах Олонхо - 2021", это является крайне низким показателем. Для того, чтобы в оставшиеся дни увеличить количество

вакцинированных граждан до 70%, а также для качественного решения ряда организационных вопросов, возникающих в ходе подготовки к Ысыаху Олонхо принято решение о переносе даты проведения национального праздника с 20-21 июня на 26-27 июня 2021 года.

Что касается культурной части Ысыаха Олонхо, в районе активными темпами проводятся репетиции режиссёрско-постановочной группы с участниками церемонии открытия и закрытия праздника.

Церемония открытия "Ысыаха Олонхо - 2021" будет состоять из трёх блоков: традиционной церемонии обустройства тюсюлгэ, обряда благословения "Алгыс" и театрализованного представления национального эпоса "Олонхо". В театрализованном представлении будет показано взаимовлияние и взаимообогащение эпической культуры Олёкминского района. В церемонии закрытия праздника будут подведены итоги и оглашены имена победителей 17 жанровых конкурсов. Об этом сообщил первый заместитель министра культуры и духовного развития республики Владислав Лёвоочкин.

Из-за сложившейся эпидемиологической ситуации пришлось отказаться от

конкурсов среди детей, включённых в культурную программу Ысыаха Олонхо. Среди организаторов и участников праздника проведены инструктажи по проведению в тюсюлгэ и задействованных помещениях дезинфицирующих мероприятий, соблюдению масочного режима и социального дистанцирования, исключению социального контакта между участниками и зрителями и с другими коллективами и группами.

Общественную безопасность на местности проведения Ысыаха Олонхо будут обеспечивать сотрудники правоохранительных органов, которым будут помогать совершенные волонтеры.

По итогам совещания Сергей Местников подчеркнул важность проведения Ысыаха Олонхо с соблюдением всех санитарно-эпидемиологических требований. Учитывая, что в этом году из-за угрозы распространения коронавирусной инфекции отменены большинство районных и наслегных национальных праздников, Республиканский Ысыах Олонхо - 2021 станет единственным проведённым массовым национальным праздником, который должен пройти не только на высоком организационном уровне, но и отвечать всем требованиям санитарно-эпидемиологической безопасности жизни и здоровья граждан.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

— Чел олох —

Сахалыы остуол оонньууларыгар

Аммосова А.А.

Кононов В.И.

Бэс ыйын 12 күнүгэр Арасыйыа күнүгэр аналлаах Ньурба оройуонун иһинэн сахалыы остуол оонньуутугар хабылыкка, хаамыскаа онлайн-күрэх буолбутугар Күндээдэ нэһилиэгиттэн 6 киһи кытынна.

5 бөлөххө бэтэрээн эр дьонно 2 миэстэни ылла Николаев Аркадий Христофорович, 3 миэстэни – Кононов Василий Иванович.

6 бөлөххө маастардары кытта кытынна бэтэрээн дьахталларга Николаева Лариса Марковна.

7 бөлөххө инбэлиит эр дьонно 1 миэстэ Александр Альберт Иванович буолла.

8 бөлөххө инбэлиит дьахталларга Аммосова Альбина Афанасьевна 1 миэстэни ылан үөрдэ. Романова Акулина Николаевна эмиэ кытынна.

Эдэр ыччаттарга оҕолорбут кыттыбатахтара хомолтолоох. Сахалыы ооньуубутун эдэр көлүөнэ-бэ үөрэтэргэ уолдаста. Оскуола

Николаев А.Х.

Николаев А.Х.

кэлэктиибэ итиннэ дьаныһан оҕолору бэлэмниирэ буоллар дьон баҕа санаабын этэбин.

Норуодунай тренер РОМАНОВА Акулина Николаевна.

— Ыһыаҕы көрсө —

Алгыстаах ыһыахтар түһүлгэлэрин төрүттээччилэр

Былыр былыргыттан ыһыах сахаларга саамай ытык күнүнэн бэлиэтэнэр.

1991 сылтан саха омук ыһыахын аата-суола улаатан, Саха сирингэр олохтор бары омуктар бырааһынньыктарын быһыытынан бэс ыйын 21 күнүгэр бэлиэтэнэр. Онон ыһыах төрөөбүт норуоттун түһүлгэлэрин төрүттэнэн кэлбит, үс саха төрүөтүгэр үгүөнү төлкөлүүр, саха дьонун саргытын түстэһэр саамай сайын саамай бастыг национальнай бырааһынньыга буолар.

60-с сыллартан саҕалаан, Күөх Ньурба сирингэр дьинг сахалык тыыннаах, киэн түһүлгэлээх оһуокайдаах, кустук сэттэ өнүгүтүһүбүт дьэрэкээн кырааскалаах, киэн бырагыраамалаах ыһыахтар сыллата ытыллан дьон-сэргэ кэтэһэр, үөрүүтүн үк-сэтэр ыһыахтара ытыллан кэлбиттэрэ. Ону баара бу иккис сылын хамсык ырыыты туран, дьон доруобуйатын харыстыыр сыллаах, үрүн тунах ыһыахтарбыт куйаар ситиминэн ытыллар буолла.

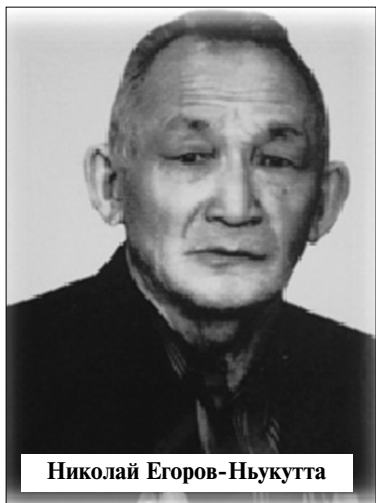
Самаан сайыны уруйдуур уйгулаах ыһыахтарга саха омук урагылаах оһуокайынан туйан дуораһытан, үгүкүлээх күөгүлдьитэн, норуот өйүгэр-санаатыгар умнуллубаттыы хаалбыт үс үбүлүйдээх биир дойдулаахтарбыт, норуотка киэнник биллибит тойуксуттар, түһүлгэнэ түстээччилэр Николай Николаевич Егоров-Ньукутта - 100, Николай Федотович Осипов-Чоомуут - 95, Николай Афанасьевич Григорьев-Олулла 90 саастара бэлиэтэнэр сылыннан, ытык ыһыах күнүн көрсө сырдатан аһаарга холоннум.

Хангалас нэһилиэгэ Ньурба улуһугар эрэ буолбакка, өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн ааспыт 20 үйэ-бэс тойуксуттарынан биллибит нэһилиэк. Манна устар ууну сомоболуур уус тыллаахтар, кэрэ куоластаах, кылыһахтаах тойуктаах норуот ырыаһытара, оһуокайдытара, талба талааннаахтара үөскээбэр оһуокайдытара дойдуга. Дэлэй да, "Хангалас - тойуксуттар дойдуга" - диэн ааттаныа дуо?!

Егоров Николай Николаевич - Ньукутта

Николай Егоров-Ньукутта 1921 сыллаахха бэс ыйын 22 күнүгэр Уһуһа Бүлүү Онхой сирингэр төрөөбүтэ. Ньукудай айыыбаттан айдарылаах буолан, олонхону, ырыаны-тойугу бэрт кыра сааһыттан сэнгээрэ истэ улааппыта. Аан бастаан 15 саастаах уолчаан Онхой ыһыагар киэн түһүлгэнэ тэрийэн, оһуокай тылын этэн, кырдыаҕас этээччилэр сэнгээриилэрин ылан, ыһыахха Тойон айабы көтөхпүтэ.

Дьэ онтон ыла "Ньукутта дуо?" дэтэр талба талааннаах улахан оһуокайдыт буолан үгүкүһүт быһыытынан Бүлүү бөлөх улуустарыгар аата-суола киэнник биллэ-

Николай Егоров-Ньукутта

Николай Осипов-Чоомуут

Николай Григорьев-Олулла

рэ. Хас да төгүл Бүлүү түбэтин оһуокайдыттары күрүбэр 1-2 миэстэлэри ылбыта. Ньурба улуһун хас да төгүллээх лауреата, С.А.Зверев-Кыыл Уолун аатынан бириис 4 төгүллээх хаһаайына буолбута. Туйан-ыллаан бардабына, хара тыа ньиргийэрэ, хаар уута халаанныырга, симэх от тыларга дьытыта. Ньиргирдээх куолаһынан, хойуур хабаанынан былыргы улахан этээччилэри санатар түһүлгэ дуолан тойуксута буола үүммүтэ. Кириин тойуктардытынан саҕалаан, хаамыы, көтүү матыыптарын баһылаабыт этээчи этэ.

Төбөтүн хантаччы бырабан, арыт харабын симэн алтан айабын аймааттабына истибит эрэ энгээрдээр, тартаран истэр үгүкүһүтэ буолбута. Ньукутта бу урагылаах туттуугун баҕар билигин баар аҕам саастаахтар өйдүүлэрэ буолуо...

Төрөөбүт оройуонун ыаллы улуустар араас таһымнаах көрүү кункурустарыгар, өрөспүүбүлүкэ ыһыахтарыгар кыттан, дьон-сэргэ үрдүк биһирэбиллэрин ылан инники күөһүгэ сылдыбыта. Ол курдук 1988 сыллаахха Сунтаар ыһыаҕар - бастакы миэстэни, 1991 сыл Дьокуускай куоракка ытыллыбыт Ыччат ыһыаҕар кыттан эмиэ бастакы миэстэни ылаттаабытын кэрэһилиир аата аһаана биллибэт элбэх грамоталар, эҕэрдэ суруктар уонна сыаналаах бириистэр туоһулулар. Ити сыл Сибири норуоттарын фольклорун сериятыгар тахсыбыт кинигэбэ Ньукутта хас да тойуга суруллан тахсыбыта. 1998 сыллаахха бэс ыйыгар Николай Егоровка "Норуот ырыаһыта" диэн үрдүк ааты култуура министиэристибэтин иһинэн үлэири өрөспүүбүлүкэтээҕи норуот айымнытын дьэтин салалтата туттарбыт.

Мань сэрэгэ Кыайыы 40 сылынан Сойуус үрдүнэн художественнай самодетельноһы көрүүгэ "лауреат" диэн, улуу тойуксут Сергей Зверев-Кыыл уола 100 сааһынан бороумса мэтээллэринэн наҕараадалаамыт. 1991 сыллаахха улуус хаһыатыгар буклекка тахсан, Сибири норуоттарын

фольклорун сериятыгар хас да тойуктарын суруттарбыта. Фольклорист Владимир Лосотов "Айылбаттан айыллыбыт талааннар" диэн антологиятын бастакы чааһыгар кириэн Ньукутта аата-суола киэн эйгэбэ тахсыбыта.

Аҕаларын кэнниттэн хаалбыт бары докумуоннары, наҕараадалары сыа-сым курдук тутан Хангаласка уола Петр Егоров кэргэни-нээн Маргаританын уура сылдьалларын киһи көрөн астынар.

Биир дойдулаахпыт, улуус Боцоттаах олохтооҕо ыһыах ыйыгар 100 сааһа бэлиэтэнэр Ньукутта тойуксут, олох араас кэмнэригэр оһуокайдытын умулуннарбака сайыннаран кэлбитэ мэлдьи махталынан ахтыллыа.

Чоомуут тойуксут

Хангалас эрэ буолбакка, Саха сирэ киэн туттубут киһитэ Чоомуут тойуксут-Ньукудай Осипов саха фольклорун биер чаҕылхай кэрэһитэ, норуот киэн туттар талааннаах тойуксута, үгүкү тылын этээччитэ этэ. Кини 1926 сыллаахха Хангалас нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Сэри сыллара кыһары-йаннар ситэри үөрэммэтэҕин да иһин, дуоспуннаах тыллаах-өс-төөх, толкуйдаах, улахан өйдөөх, сир түннүгэ киһи этэ. Хампа күөхтээх Хангалаһын барахсан диэн хоһоонугар холбообут, ырыатыгар ыпсарбыт дойдутун дьонун үлэтин-хамнаһын, ситиһилэрин, оройуон, өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар мэлдьи сырдатан суруйара.

Ол туһунан кыһа Мария Николаевна Осипова аҕатын туһунан "Санаабыт санааларым, туйубут тойуктарым ..." - диэн кинигэтигэр манньк суруйбута: "Аҕабын Николай Федотовиһы оройуон Саха сирин хаһыатын ааҕааччылары биер сытыы бөрүөлээх, элбэх кэпсээннээх-ипсээннээх селкөр быһыытынан билэр буолуохтаахтар. Онтон киһи сахалы тылыннан тахсыбыт кинигэлэртэн аахпатаҕа суох буолуо. Кинигэни уонна сурунаалы умсугуйан туран ааҕара уонна ырытара. Эдэр сылдьан хоһоон суруйан көрөргө эмиэ холонор эбит" - диэн.

Талба талаана эдэр сааһыттан биллибитэ.

Туран ээр уолга тохтор тойугун сэнгээрэ истибит биер дойдулааҕа, норуотка биллибит олонхоһут, тойуксут Спиридон Петров-Чыычаах Николай Осиповка уран тылга уһуйбут убайын тэнгэ этэ. Ону сэрэгэ саха норуотун киэн туттар киһитэ Сергей Зверев-Кыыл уола ньиргирдээх тойуга туйаар баҕатын өссө күһүрдүбүтэ.

1947 сылтан саҕалаан киэн түһүлгэбэ кирибит 20-лээх уол, отуччатыгар Дьокуускайга баран, Саха ыччатын бастакы бэстибээлигэр кыттыбыта, кини түһүлгэтэ аҕыс хос көмүс биһилэхтэммитэ. Албан аат бастакы кустуга диэн дьэ манна буолбута.

1959 сыллаахха Саха ыччатын иккис бэстибээлигэр Николай Осипов-Чоомуут Дьокуускай дьоллоох туонатыгар алта чаас устата оһуокай тылын эппитэ, 41 сурахтаах этээччилэртэн чорбойон, Саха сирин бастын чулуу этээччитин аһсааныгар кирибитэ.

Саха дэгэрэнг ырыаларын, чабырҕабын Чоомуут оччугуй эрдэбиттэн сөбүлээн толороро. Сергей Зверев Чоомуутка улахан сыанабыл биэрэн "Саҕа көлүөнэ ыччаттан тойукка даҕаны, үгүкү тылын этиигэ даҕаны Чоомуутка тэнгээр киһи Бүлүү умнаһыгар суох", - диэбиттээх эбит. Николай Осипов 1997 сыллаахха Ньурба ыһыаҕар Дархан этээчи бириинин 7 мөлүйүөнү ылбыта (урукку харчынан).

Николай Федотович Осипов 1980 сыллаахха Москваҕа фольклорнай-этнографической кэнсиргэ кыттыбыта, Ленинградтааҕы "Мелодия" фирма грамзаписыгар 16 ыһыллар ырыатынан, тохтор тойугунан кэнчээри ыччаттарыгар үйэтин уһаппыта.

Николай Осипов-Чоомуут үйэ анарыттан ордук кэмнэ норуот тойугунан, ытык ырыатынан дьарыктанан кэлбит, саха фольклорун биер чаҕылхай бэрэстэбитэ-лэрэ, норуот киэн туттар талааннаах тойуксутун, оһуокайдытын быһыытынан аата-суола ахтылла, сыаналана туруоҕа.

Григорьев Николай Афанасьевич-Олулла

Киһи барахсан мутугунан быраҕар мунур үйэтигэр туох эрэ ураты суолу-иһи хааллардабына аата-суола хойукка диэри ааттанар, ыччаттарыгар ингэр. Григорьев Николай Афанасьевич-Олулла аата Хангалаһын дьонун-сэргэтин өйдөбүлүгэр биер эмиэ чуор куоластаах тойуксут, сытыы, бэргэн тыллаах оһуокайдыт быһыытынан хаалбыт.

Ньукудай ырыата-тойуга кэлин, ыал аҕата буолан үлэлии-хамсыы сырыттабына арыллан барбыта. Ол саҕана көхтөөх ыччат ырыаны-тойугу өрө тутан нэһилиэккэ кулууп дьэитэ ырыа-тойук киининэн буолара. Инньэ гынан 1969 сыллаахха Саха сирин ыччатын фестивалыгар кыттан лауреат үрдүк аатын ылан, оһуордаах-дьарбалаах чороонунан бэлиэтэммитин ыччаттара харыстабыллаахтык илдьэ сылдылар.

Ол гынан баран Олулла Ньукудай элбэх оҕолоох, бүппэт түбүктээх ыал аҕата буолан, көрүнэ олус батыспат этэ. Биридэ эмит сыл баһыгар-атаҕар ылаан-туйан тыһын таһаарара. Оччобу доно-сэргэтэ куолаһа кэрэтин, тойуга тупсаҕайын сөбө-махтайа истээлэрэ, кини ырыата чөлүөркөйүнэн, оһуокай дьонуннаабынан дьону абылыра.

Кини ыһыахтарга этэр түһүлгэтэ элбэх дьону түмэ тардара. Манна даҕатан эттэххэ биридэ төрөөбүт быраата Григорьев Н.Ф. (Саһыл Ньукудай) өрөспүүбүлүкэбэ тийэ биллибит оһуокайдыт. Биер инитэ Григорьев П.Ф. (Байбал) айылда бэлэхтэбит көмүс күөһүгүн дьонго-сэргэбэ мээһэ иһитиннэрбэтэх киһи. Араас көтөр санатын олус бэркэ үтүктэр урагылаах. Кэпсээннэрэ "Чолбон", "Байдам" сурунаалларга бэчээттэннилэр.

Николай Афанасьевич балтылар Аюковлева Д.Ф., Федорова Т.Ф. ырыа-тойук өттүгэр эмиэ улахан талаан дьон. 2016 сыллаахха Николай Афанасьевич 85 сааһыгар ытыллыбыт Түөлбө оһуокайын күрүбэр Антоновкаттан кэлэн кыттыбыт Тамара Федорова анал аакка тиксэн бириининэн бэлиэтэммитэ.

Олулла Ньукудай, төһө да билгин биһиги ортобугутар суобун иһин, бэрт элбэх ыччаттардаах, кэннигэр хаалардаах. Аҕаларын курдук аатырбаталлар да, ырыа-тойукка чугас дьон. Орто кыыс Маргарита Николаевна СӨ култууратын туйгуна, 15 сыл Хангалас кулуубугар дириэктэринэн таһаарылаахтык үлэлээбитэ.

Ким билэйи, баҕар хойутун хойут кэпсэлтэ кирибит кэрэ куоластаах тойуксут, номоххо алтыспыт оһуокайдыт Олулла Ньукудай аатын ааттатар ыччаттар кэлиэхтэрэ...

Мария НИКОЛАЕВА,
биһилэтиэкэр,
хаһыат уопистыбаннай
кэрэспэдиэнэ.

— СИА Иһитиннэрэр —

Элбэх оҕолоох ыаллар абитуриеннарыгар чэпчэтии көрүмүөн сөп

Элбэх оҕолоох ыаллар абитуриеннарыгар үрдүк үөрэх-книриллэригэр, өскөтүн баал тэнгээр түбэлтэтигэр, ордук кинилэргэ болҕомто ууруллуон сөп. Манньк сокуон барыла (№ 990282-7) Госдума үөрэххэ комитэтин мунһаҕар көрүллэр, суруйар "Парламентская газета".

Уларыыы "Об образовании в Российской Федерации" Федеральнай сокуон 71 ыстатыйатыгар киллэриллэн сөп. Федерация сэбиэтин вице-спикера Галина Карелова, сенатордар Инна Святенко уонна Елена Бибилова бакалавриат уонна специалитет бырагыраамаларыгар элбэх оҕолоох ыал абитуриена, өскөтүн баала атын үөрэххэ туттарсааччыны кытта тэнгээр түбэлтэтигэр, ордук киниэхэ болҕомто бэриллиэн сөптөөбүн этээлэр. Бэрээдэтин Бырабыыталыстыба онгорор.

"Өскөтүн икки абитуриент үөрэххэ кирири туттарсытын кэмнигэр биер баалы ыллахтарына, үөрэх тэрилтэтэ элбэх оҕолоох ыал оҕотугар баһыар болҕомтоно уура", - диэтэ Елена Бибилова.

Министирдэр кабинеттара сокуон барылын сөптөөбүнэн аахтылар.

Оболоругар сайынны лаабырга путевка ылбыт төрөппүттэр төлөбүр сууматын агарын төннөрүөхтэрин сөп

Оҕо сайынны сынһалан лаабырыгар путевка сууматын агарын төнүннэригэр бырагырааманан ыам ыйыгар Бырабыыталыстыба 5 млрд солк ыппыта. Билигин онно эбии 4,5 млрд солк көрөр, РФ Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата иһитиннэрэр.

Компенсацияны ылыыга:
- путевканы мирпутешествий.рф сайтка булабыт;
- "Мир" картанан 2021 сыл атырдыах ыйын 31 күнүн киллэрэн туран төлүүбүт;
- кешбэк, төлөбүр кэннэ, 5 үлэ хонугунан каартаҕар төннөр.

Ким путевкатын ыам ыйын 25 күнүгэр диэри ылбыт харчытын төнүннэрин сөп, Госуслуги порталга сайа-

былыанна суруйар.

Элбэх оҕолоох ыал ипотекаларын сабыыга судаарыстыбаттан 450 тыһ. солк. ылыахтарын сөп

Элбэх оҕолоох ыал ипотекатын сабарыгар судаарыстыбаттан 450 тыһ. солк. ылын сөп. Манньк бырагыраамаҕа бырабыыталыстыба эбии 27 млрд. солк. көрдө, РФ бырабыыталыстыбатын телеграм-ханаалыгар сурулунна.

Бырагыраама 2019 сыл тохсунньу 1 - 2022 сыл ахсынны 31 күннэригэр үһүс эбэтэр онтон кэлэр оҕолору төрөөбүт ыалларга эрэ анаан үлэири.

Бырагыраама ипотеканан саҕа дьэбэ кыбартыыра ылыыга эбэтэр 6 %-наах баар ипотеканы сабыыга туттулар. Сайыамсык, кэргэнэ уонна оҕолор Россия гражданина буолуохтаахтар.

"Дьон туттар. Ол иһин федеральнайдааҕы бюджеттан көрүллэр үбү бу бырагыраамаҕа эбэн биэрдибит. Дьаһал 60 тыһыынчаттан итэҕэһэ суох элбэх оҕолоох ыалы дьэилиэбэ", - диэтэ Михаил Мишустин.

Арасыйыа ба биэнсийэ диэн тыл аан бастаан муора флотугар Петр I ыраахтааҕылар кэмигэр олохтообут эбит. Дьэ ол кэмтэн ылата араастык ааттана ааттана 21 үйэ-бэ тийээн кэллэбэ дии. Онон Саха сиригэр олоороччулар улуу нуучча норуотугар сыстан, убай-быраат ааттанан биэнсийэбэ тахсар сааспытгар тийдибит. Дьахталларга ыарахан буоллахтарына, оҕо төрөөтүбүнэ оҕо айы харчы биэрэр, тулайыах оҕолорго пособие биэрэр.

Биэнсийэ диэн тыл үөскүөбүтүн элбэх уларыйыы-тэлэрийи бөҕө барда, социальнай, пенсионнай хааччыыны кыаммат түгэммэт аранга саамай чугас тэрилтэлэрибит буолаллар. Кырдыаастарга-кыамматтарга этэргэ дылы сүбэлиир-амалыыр дьоннорбут буолаллар. Социальной харалтаҕа үлэлээн сүүрбүт-көппүт дьоннорбут истэригэр 27 сыл тохтоло суох Ньурба оройуонун социальной харалтатыгар харыс да сирин хамсаабакка үлэлээбит Кыһыл Знамя уордьан кавалерын Литвинова Марфа Кузьминичнаны үйэ сааска умнуо суохтаахпыт. Кини кэнниттэн атын ааттаах-суоллаах үлэни дьонунан солбуллан испиттэрэ.

Кини үйэтэ кылгас баҕайы, эдэр эрдэхэ үлэлээбит сылларын санаахына хайдах эр атын кини үлэлээбитин курдук өйдөбүл охсуллан ааһар. Кырдыыккын биллэмэт буолуу баар, барытын кыайыах-хотуох курдук саныгыт, ону "кырдыар диэн кырыс" дииллэрэ сөп эбит, биһиги төрүттэрибит.

1990 сыллартан биһиги олохпугар ыарахан сыллар бүрүүкээбит кэмнэрэ, биһиэхэ эрэ буолуо дуо, улуу Сэбиэскэй Союус бүтүннүтү сэринтэ суох ыһыллыбыта, араас тыһыынчаны, мөлүйүнүнэн үлэтиртэрээх фабрикалар, собуоттар сабыллыбыттары, суох буолбуттары. Саха сиригэр ынах, сылгы, таба иитиитэ, ол таһыгар кылааннаах түүлээби иитэр фермалар эстибиттэрэ, Саха сириттэн сиртэн хостонор баайын туһаҕа таһаарар улуу нуучча убайдарбыт үлэлиир Мииринэй, Айхал, Алдан, онтон да атын куораттар ыар охсууну ылыбыттары.

Сэбиэскэй былаас сууллуута соһуччу этэ, тыа сиригэр, оройуон кииннэригэр атын-кутуу суох буолбута, маҕаһынар кураанахсыбыттары. Дэриэбинэлэргэн үөс сирдэргэ, оройуон кииннэригэр, Дьоккуускайга көһүү маассабыдык саҕаламмыта. Сопхуостар эстибиттэрэ. Сылгыны, ынаҕы көрбүт оробуочайдарга харчы оннугар "натуранан" төлөспүттэрэ, сүөһүнү көрөр-харайар кинитэ суох буолан фермалар эстэн барбыттары, тутуу бөҕөтө хаалбыта, тыаҕа да, үөскэ да харчыны көрбөт буолбуппут.

Биэнсийэлээх кырдыаастарга пенсионнай фонда ый айы, күнүн көтүпүтккэ, биэнсийэлэрин харчынан биэрэр буолан

– Кэпсиэхпин баҕарабын –

Түбүктээх үлэлээхтэр

онон тыыннаах хаалбыппыт.

Биэнсийэ түгээтэччилэр үөскэ даҕаны, тыаҕа даҕаны күндү дьоннор этилэр, кинилэр ааттарын хас биридии оҕо билэр этэ. Кинилэр кэллэлэрэ улуу бырааһыннык курдук буолааччы. Саха сирин үрдүнэн күндү дьонунан биэнсийэ түгээтэччилэр буолбуттары. Пенсионнай фонда мөлүйүнүнэн суумалаах харчыны түгээтэригэр куораттарга массынаалаах, полициялаах сылдьан түгээтэр буолбуттары. Былыр былыргыттан этилэр, харчы ахсааны сөбүлүүрү диэн, биэнсийэ түгээтэччи чачы ахсаанга үчүгүйдик суоттуур-учоттуур, киппэ кинини үлэбэ ылан эрдэхтэрэ.

Мин кэргэним Альбина Николаевна, дыссаакка сэбиэдиссэй, ол таһынан Чкаловка дьахтар кэмитиэтин бэрэссэдээтэлэ этэ. Мин сопхуоска араас үлэбэ үлэлиир кэммэр биэнсийэбэ тахсыахпыт диэн толкуй да суоҕуна биэнсийэ түгээтэччинэн хас да кини үлэлээн ааспыттары. Сорохтор чэйдээн аһаллара, олортон биэр табарыһым Иванов Аркадий Прокопьевич 2002 сыллаахха биэнсийэ тиэрлэр үлэбэ кирибитэ, ол кэмнэ хамнас диэн суох этэ, бары тиригэ ис үлэлэтэр кэмэ. Мархаба, Кировка, Аканаба, Чкаловка биэнсийэ түгээтэччи. Биэнсийэ кэлэр күнэ-дьыла биллэр, оруобуна кэмигэр кэлэрэ. Аркадий Прокопьевич түөрт нэһилиэккэ күндү кини буола сылдьыбыттаах.

Акана олохтоох салайааччылары суолуиһи буларга көмөлөһөллөрө. Суол үчүгэй кэмигэр сайын мотоцикл, массына, суол куһаҕан кэмигэр "Беларусь" тыраахтырынан кэлэрэ. Сол эрэн айылҕабыт барахсан хаарынан тибэн суолга моһолу үөскэтэрэ,

ону ол диэбэккэ хайдахтаах даҕаны күнгэ тийээн кэлэрэ. Түөрт дэриэбинэни барыларын түгээтэн бүтэрэн, тэрилтэтигэр кириэн отчуоттуур. Дьэ барыта сокуон харабынан, барыта ыксаллаах-тигээлээх.

Аркадий Прокопьевич бэйэтин тустаах үлэтин чиэстээхтик толорон аастаҕа дии, билигин сынныалаан тахсыбыта ыраатта, кэргэнинэн оҕолоругар Дьоккуускай куоракка күүс-көмө буолан ололорлор. Ол эрээри төрөөбүт дойдуга Таркайы ахтылланнаах, сайын айы дойдугарыгар кэлэн хортуоска олордон, сир аһын арааһын хомуйан, Муоһаныттан күөх боллохтон балык бэриһиннэрэн, Муоһаны эбэтигэр төрөөбүт кус элик этин амсайан, төрөөбүт айылҕатын ахтылланнаах нүөл салгынынан тыһыан, күһүн суол туруута оҕолоругар, сизэнэригэр төрөөбүт дойдугарыттан кэһи туугураах бараллары.

Биһиги Ньурбаҕа көһөн кирибиппит 20-чэ сыл буолла. Ол кириэспиттэн, инбэлиит буоламмыт, биһиэхэ биэнсийэ-битин Мальцева Розалия Николаевна күн бүгүнгэ дэриэ дьэбитигэр аҕалан биэрэр. Онон ый айы аһаммыт чыһылабытыгар Розабытын күүтэбит.

Роза дорооболоһоот хоско кириэн остуолга олорор да, кумаабытын, улахан харчы уктар кошелегун ороон таһааран, биэнсийэбит харчытын ааһан-суоттаан, кумаабыта илии баттатан, харчытын ааһан элгээтэбиттэ, аҕыйах мүнүүтэ иһигэр биэнсийэбитин биэрэр уонна быһыгар сонун кэпси охсон баран кирибитин курдук түргэн үлүгэрдик "сус" тынан хаалар.

Онтон хаһыат, сурунаал суруйтарыгыгар кэллэбинэ дьэ арыый налыччы олорон эрэ Альбиналыын кэпсэтэ-кэпсэтэ суруйаллар. Розабытын саас баччара распада туһунан кэпсэти буолааччы. Ханнык суорт оҕурсуута үчүгэйин, ким помидора төһө улааппытын, ким тугу ололордубута. Ханнык үүнээһини, сибэккилэри ололорлорун, хайа сиртэн буюру ылалларын кэпсэтэр этилэр...

Биэнсийэ, почта түгээтэччилэр туһугар эппиэттээх, түбүктээх үлэлээх дьоннор. Ону аһан ыарахан ыйаһыннаах суумканы сүгэн, хаһыат, сурунаал, арааһынай тэрилтэлэргэ суруктар, телеграммалары сатыы кэрийэн түгээтэлэр. Бу маннык үлэлиир дьонно ыттаах ыаллар ыттарын байан сыталлара буоллар. Ыт диэн кини эрлээх харабынайбыт да буоллар, босхо сылдьалара оҕолорго, маннык ыал кэрийэр үлэлээх дьонно кутталы үөскэтэр. Эс биридии ыал бэйэтин ытын тиэртэрин иһигэр сылдьарын, уулуссаҕа тахсан дьону

куттаабатын туһугар эппиэтинэстээх буолуохтаах. Онон олохтоох дьаһалта бэйдиэ сылдьар ыттары дьаһайарга, сөптөөх мизэрни ылаллара буоллар.

Розалия Николаевна кэргэнэ Мальцев Андрей Ильич - "Туймаада-нефть" тэрилтэтигэр заправщиктыыр. Розагыгар оҕуруот үлэтигэр тутуах көмөлөһөөччү. Массынаанан буор таһар, оҕуруот сирин түөрүүтэ, ону-маны оноруу. Бары дьэ кэргэнинэн сир аһын хомуйаллар. Роза тыаҕа тахсан дьаарбайарын, тэллэйдирин, сир аһа хомуйарын сөбүлүүр. Айылҕаҕа сылдьарга кыра эрдэбиттэн ийэлээх аҕата үөрэспиттэрэ.

Хаамара-сиимэрэ чэгиэн-чэбдик буолан ханнык да сырыыга дьэ кэргэттэрини сир аһын арааһын хомуйаллар. Отоннообут сир астарыттан, кыаммат кырдыаастарга, сир-уоту билбэт, үлэлэригэр ыктаран барбат-кэлбэт дьонно атыылаан харчы киллэрэллэр. Теплицаҕа арааһынай суортаах оҕурсууну үүннэрэллэр, сиппитин быһан ким наадыбыкка биэрэн иһэллэр. Соробун туустаан хаһааналлар. Уһун кыһын бэйэлэрэ үүннэрбит оҕуруоттарын аһынан кыстыбыллар.

Роза арааһынай ааттаах сибэккилэри ололдор. Ололдор диэн этэргэ дөбөн, буорга астын эрэ бэйэтэ үүнэр буолбатах эбит. Сөптөөх буор оноруута, уу кутааһына, сыыс отун үргээһинэ, кэмийэн көрөн кинилэри эмиэ эбии уоһуруунан аһааһын. Күһүн оскуолаҕа барар оҕолорго букет онорон атыылыыллар. 21-с үйэбэ сахалар даҕаны сибэккигэ үөрэнэн эрбэт, сибэкки бэлэбэ суох сатамат курдуктук.

Роза биэнсийэ түгээтэр үлэтигэр үчүгүйдик үлэли-хамсыы сылдьар. Дьэ кэргэнинэн бары тэнгэ сир аһын хомуйан, дьэ ис тас үлэтигэр биригэ сылдьаллар. Чөл олохтоох, доруобай, үөрэхтээх дьон буоларгытыгар баҕарабын. Кырдыаастаргытын тумуу тумунун. Ыал ийэтигэр Розаҕа, ыал аҕа баһылыгар, судно хапытааныгар Андрейга, иннигит диэки эрлээхтик баран иһин, ылысыккыт ыпсан истин, баҕарбыккыт баар буоллун дьэммин кэс тылбын этэбин. Көрөр-харайар сибэккилэрин дьон харабын үөрдэ-көтүтэ турдуннар. Эһиги тэлгэһитигэр куруутун ыраас халлаан, чэмэлкэй күн күндээриччи тыга турдун.

Саха өрөспүүбүлүкэтигэр сир айы баар биэнсийэ түгээтэччилэригэр, Розаны эмиэ ааттан туран, кыамматтары, кырдыаастары, пенсионердары убаастыргыт, өйдүүргүт, ытыктыргыт өссө бөбүгөөн истин. Эһиги алгыстаах үлэбит уон оччон сыаналаннын, тустаах үлэтигэр ситиһилэри, дьоллоох олобу, кыамматтары, кырдыаастары, пенсионердары үөрдэ-көтүтэ сылдьын!

Моисей ИВАНОВ,
Ньурба к. олохтооҕо.

– Бэс ыйын 22 күнэ – Өйдөбүл уонна кутурбан күнэ –

Үйэ-саас тухары нөрүөн нөргүй

Арасыйыа норуотугар бэс ыйын 22 күнүн "Өйдөбүл уонна кутурбан" күнүнэн 1996 сыллаахха Б.Н. Ельцин биллэрэн турар.

Ити күн 1941 с. фашистскай Германия сэринтэ түөкүнүү саба түспүт күнэ буолар, кини-аймах остуоруйатыгар саамай алдырхайы аҕалытыннан биллэр. Төһө да үйэ турдун, кэм аастар ол ынырыктаах сэрин оспот бааһа чэрдийэ илик. Дьон олобор сэринтэн ордук охсуулаах бу Орто дойдуга туох да суох.

Биһиги Ньурбабыт сириттэн 1152 буюйун сэрин хонуутугар охтубуттары, сураҕа суох сүппүттэр билигин да булулла тураллар. 3506 киһи, оҕо, дьахтар тыылга араас балаһыанньаларга тыһыанна быстыбыта. Дьэ ол алдырхайы санатан дойдуга бэс ыйын 22 күнүгэр Траур ытыллар күнэ. Сэринтэн эргиллэн кэлбэтэх дьоммутун ахтар-саныыр, "Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат" диэн өйдөбүннүк онгорор күммүт. Ити кэмтэн саҕаламмыта чүмэчи уматыы - умнуллубат уот сорбото, биэр эмиэ ытык бэлиэ.

Үгүс биэр дойдугаахтарыт сэрин бастакы сылыгар тыһынарын толук уурбуттары. Ону кинилэр аймахтары, сыдыаннара көлүнөттэн көлүнөтү умнуохтары суоҕа. Бүгүнгү күнгэ "өйдөбүл" диэн тыл "ытык" суолталаах. Бу күн "кэриэстэбил" күн дойдуга элбэх куораттарга волонтердар "Свеча памяти" диэни уматыахтары.

Билигин да араас быһыы тахса турар, дойдуга ыарыы бүрүүкээтэ. Ол эмиэ хаһан эрэ остуоруйаҕа кириэ. Ньизэмэ сэринтэ саба түһүүтүгэр Дания, Голландия, Бельгия, Норвегия, мань сэргэ Балтика дой-

дулара оккупацияламмыттары. Бу дойдуга концентрационнай лаабырдар, кинини уматар крематорийдар хойуу буруолара күүдэпчилэммитэ. Ама, ону барытын ычат умнан кэбирэр кэриннээх дуо? Билигин ол алдырхайы араастаан кэпсээччилэр баар буоллулар.

Бэс ыйа саха дьонугар саамай уһун, үрүн түгээх кэрэ кэмэ. Бу 21-22 чыһылаалар саамай уһун күннэр, Алгыс ылар күннэр буолаллар. Хаһан баҕарар ылар

күннэр буолаллар.

Хайа баҕарар норуот күүһэ бэйэтин төрүт олобор сытар. Сэрин ыар сылларыгар, 1944 сылга саха дьонно аччыктаан, эстэн-быстан, сыккырыр тыһыанна эрэ ордон тийээн кэлбитэ. Хаһан да бүтүө билбэт уһун сэрин норуот сыратын-сылбатын эспитэ.

Бу кэмнэ дьон санаатын көтөбөр, олоххо тардыһар күүһүн тилиннэрэр, күүһүгэр күүс угар өлбөт мэнэ уута наада буолбута. Ити өлбөт мэнэ уутунан - ыһыах буолбута. Саха барахсан Үрүн күнтэн күүс, Айыылартан алгыс ылан, уһукутаах уһун кыһыны туораан, күөххэ үкэммитин бэлэтиирэ, ыһыахтыра, дьон санаатын көтөбөр. Ити саҕана ыһыаҕы олох хаалыһыанга, "феодалнай атрибут" диир кэмэ этэ. Ол ыһыах "Кыым" хаһыат көмөтүнэн, К. Уурастырап, А. Захаров туруорсууларынан буолбутун туһунан Г.П. Башарин суругар баар. Бэйэтин дуоһуобунай төрүттэрин умнубат, быһыанан ылар кыахтаах норуот өлбөт үөстээх, дьылҕалаах.

1945 с. Кыайы ыһыахтары дьоллоох олобу түстээн өргөйдөөхтүк ытытылыбыттары. Кыайыны чугаһатыспыт дьоммут кэлэр көлүнэ иһин күн сирингэр күндүттэн күндүнү, тус олохторун анаабыт, толук уурбут, уот да сибэбэт, уу да сууйбат сүдү өнгөлөөхтөр. Кинилэргэ үйэ саас тухары нөрүөн нөргүй!

Күндү Ньурбабыт дьонно-сэргэтэ, билигин бүрүүкээбит дьаны туоруурга бары күүспүтүн, тулуурбутун түмүбүн! Айылҕабыт күүһэ көмөлөстүн!

Т.П. ОЛЕСОВА,
улуус бэтэрээниэрин сэбиэтин аатыттан.

Кырдыаҕас аартык аттыгар

Булуубут биэрэгэр мустаммыт
Кырдыаҕас аартыгы көрөбүт,
Бу манан сэрин аттаммыт
Кыайылаах дьоммутун саныыбыт.

Бу аартык билбэхтэн сыттаҕа
Ылахан уот сэрин сылларын,
Бар дьонно бу манан барбытын
Ылахан-сонгоһон ааспытын.

Бу аартык инэрэн хаалаҕа
Барбыт дьон сангарбыт сатын
Ылаханнык ынчыктаан ылаҕа
Ыччатын аһынан-айманан.

Бу аартык буоругар итэбэ
Хаанынсаах өстөөххө кырыыстар,
Идээннээх илбистээх хаһылар
Сахалыы тыһыан саанылар.

Долгуйан айманан атаарбыт
Сэрин ыар сылларын саныыбыт,
Кыргыһы уотугар кыттыспыт
Дьоммутун көрөбө дьылыбыт.

Бу аартык устунан түһэннэр
Борохот аалыгар кирибиппит
Улахан аһаара кэлбэтэ
Уот сэрин ыһыстан кээспитэ.

Дьоруудуу охсуспун дьоммутун
Ыччакка холобур туттуобун
Дойдутун, дьоннорун таптыырга
Ыһыга, угуяа туруобун.

Барытын сааһылы санааммыт
Басытын тонхоччу туттуобун
"Сикэй" баас сабытын аһаммыт
Сибэкки дьөрбөтүн ууруобун.

В.С. СЕМЕНОВ,
Бочуот Знага, Партийнай килбиэн
урдьаннар кавалердара,
1964 сылтан КПСС,
КПРФ чиллэнэ,
Ньурба оройуонун
Бочуоттаах олохтооҕо.

- Экология -

Куочай мааны хотуһаларын, сирин-уотун харыстыахайын

Бу күнэргэ "Октябрьскэй нэһилиэк" МТ баһылыга Семён Александрович Корякин-нын сир боппуруоһугар анаан көрсүһүүбэр, дыһалта баһылыгын солбуйааччы Александр Михайловна Иванова, дыһалта тупсаран онорууга исписэлиһэ Николай Петрович Иванов, землеустроитель Николай Прокопьевич Тихонов кыттыны ыланнар, киэн кэпсэтии табыста

- Семён Александрович, Куочай сирэ ким бас билиитигэр бэриллибитэй?

- Куочай сирэ Ньурба оройуонун резервнэй пуондатыгар бас билиигэ бэрлэлэн турар.

Бүгүнгү туругунан 460 гаа сиргэ "МТС-Агро", 280 гаа сиргэ чааһынай дьон оттуур хотуһалара бааллар, мань таһынан 39 гаа сирин элбэх сыллаах от үүннэриитинэн дырыктанар "Ньурбатаагы кормовой хампаанна" ХЭО бас билэр.

Өлгөм оту ылар сыалтан, 2017 сыллаахтан араас күрэхтэһиилэри тэрийэн күрүүлэрин үлэтин сабалаабыппыт. Тыва хаһаайыстыбатынан дырыктанааччылар Куочай сиригэр оттуур дьондор бэйэлэрин күстэринэн 15 миэтэрэни туппугура. Былырын дын ыарыта туран үлэ барбата. Быйылгы былаанга баар. Күрөө уопсай ионэ 7 км ордук, 4 км кэрингэ күрүүлэннэ, 3-тэн тахса км хаалан турар.

- "Уһук илинги гектар" дьэн ааттаан ытыллыбыт сирин түнэтигэ Октябрьскэй нэһилиэккэ хайдах быһылаахтык ытыллыбытай?

- 2016 снл от ыйын 1 күнүттэн "Уһук илинги гектар" Федеральнай Сокуон үлэбэ кирибит. Арасыйыи гражданина хас биридди дьэ кэргэнигэр биридди гектар сирин төлөбүрү суох биэс снл бодьоххо ылар көнүллэммит. Бу сокуон хомойуох иһин, нэһилиэнньэлээх пуун территориятын иһигэр көмүскэннелибэтэбэ. Нэһилиэк таһыгар гектар сирин, күөх зонаны элбэх киһи ылыта. Биһиги өттүбүтүттэн сирбитин-уоппутун, күөх зонабытын харыстыыр туһугар туох кыалларын сирин туһанааччылары кытары үлэһэбит.

Бу сокуон олоххо кирибитэ бэһис сылыгар барда. Быйыл нэһилиэнньэлээх пуун территориятыгар үлэ ытылынна. Эппитим курдук, эрдэ көмүскэннелибэтэх сирдэргэ дьондор таанан сирдэри ылан туһанан олоролор. Биһиги төһө киһи туһамытын чопчу иһитиннэриини бизэрэ кыахпыт суох. Ньурба улуунун Баайгадуолга уонна муниципальнай атыылаһыларга кэмтитэтэ бу боппуруоһунан дырыктанар.

2019 сыллаахха ФС олобуран биир сиргэ 20-тэн элбэх участкаах сирдээх оройуоннар пилотнай бырайыакка кыттыны

ылан, 50 солк. федеральнай үп суотугар суол-иис, уот ситимэ тардылынна.

- Бу күнэргэ ватсап ситимигэр Куочайга сирин сокуоннай суох туһаны туһунан иһитиннэри тарҕанна.

- Саамай долгутар боппуруоһунан ырыаба ылламмыт, хоһоонго хотуулуубут, антоновкалар киэн оттар сирбит Куочай буолар. Антоновкаттан төрүттээх урукку кэмнэргэ үлэлээн ааспыт салайааччылар туруорууларынан Куочай эбэбит ураты харыстанар сиринэн Кэлтэгэй Арыы буолар.

Дуогабарынан илинги гектарынан 4 гаа сирин балык үөскэтээһининэн дырыктанар сыллаах ылытыра. Котлован хаһан искусственнай күөл онгорор сыллаах үлэрин сабалаабыттар. Бу туһунан куйаар ситимигэр тарҕаммыта.

Соторуутаагыта Дьокуускай куоракка СӨ Ил Түмэнин документа, сир сыһаннаһыларыгар, айылба баайыгар уонна экология сис комитетин бэрэссэдээтэлэ Владимир Михайлович Прокопьевка бу боппуруоска сүбэлэтэрдитбит. Кини көмөтүнэн миниистир солбуйааччытыгар Ньургустана Николаевна Пахомовага приемна кириэ сырыттыбыт. 4 гаа ионнээх сирин ылыт киһи тус сыллаах туһаныга ыларыгар оройуон бас билиитигэр кириэр сирин алдытарга көнүл ылыта. Сир кырыһын алдытарга көнүл суох буолан, балыгы үөскэтээһининэн дырыктанар лиссиэнсийэтэ, олобо суох хаспыт буолан, үлэтэ тохотулунна. Кини чааһынай тэрилетэ буоларын быһытынан, "Бүдүү" Федеральнай суол управлениетын кытары дуогабардастыр буолуон сөп. Манньк үлэнэн дырыктанарыгар бисинэс-бырайыактаах, былааннаах буолуохтаабын көрдөрө илик.

Билигин хотуруолуу уорганнар бэрэбиэркэ ытыаллар. Сокуон ирдэбилинэн биһиги туруоруубутунан хаспыт сирин төттөрү көмүү үлэтин ытыахтаах.

- Уһук илинги гектарынан урут 5 сылга туһанылар дьэн этэ, билигин бодьобо уларыда да?

- Биэс снл тухары бу сиртэн нолуок да, кадастровай да сыанатын төлөбөттөр. Биэс сылынан ылыт сирдэрин туһаннахтарына босхо бас билиигэ ылааллар, эбэтэр уһун бодьоххо уларсыкка ылааллар. Тыва хаһаайыстыбатынан сылгы, сүөһү иитии-

тинэн, обуруот аһын, үүнээйи үүнүүтүнэн дырыктанааччылар, туризм уо.д.а. тус сыллаах бырагыраама кириэр. Кадастровай сууматытан нолуогун сылын айы төлүүхтээх. 2016 сыллаахха сокуон ылынылларыгар нэһилиэкпит иһигэр, ураты харыстанар сирдэрбитигэр бириэмэтигэр оһоһуллан хаалыахтаах этэ.

- Нэһилиэккэ төһө сир туһага таһаарыллан турарый?

- Ньурба-Антоновка кыраныссытыгар баар бааһына кыра ионнээх сиргэ тэпилиссэ туппугура. Антоновка орто оскуолатын, Ньурбатаагы техникескэй лиссиэйи уонна чааһынай дьону кытары үстүү сыллаах дуогабар-аренда түһэрибиппит. Манньк сэрэгэ, үс ололоох дьэ кэргэннэргэ дьэ тутталларыгар Атах дьэн сиргэ 60 участкагы тарҕатан түнэтиэхтээхпит. Сылын айы 60-70-нуу эдэр ыаллартан сайабылыанналар кириэллэр.

- Компактнай тутууга сыһаннаан тугу этэ эмигитий?

- 2014 сыллаахха федеральнай бырайыгынан 100 дьэбэ аналаах компактнай тутуу Антоновкага Лэппириэнгэ 360 мөл. солк. суумалаах компактнай тутуу барыта. Манна билигин улуос баһылыгын үп-экономика боппуруостарын, инвестиция уонна бырайыактыр управлениетын солбуйааччы Николай Иванович Бурнашев күүскэ үлэһэпит. Ол саана мин оройуон Сэбиэтин документа этим. Билигин компактнай дьэбэлэргэ олоролор, быйыл кыһын 20-чэ ыал кыстаата, кэлэр кыстыкка элбэх ыал кыстыа дьэн эрэнэбит.

- Инники былааннаргыт туһунан билиһинэригэр.

- Сирбитигэр-уоппутугар сылын айы үп-харчы көрүнөбит. Нэһилиэнньэлээх пуун кыраныссытын онготторон бүтэрдитбит. Генеральнай былаанга сылын айы уларыйылар кириэллэр. Канализационнай-очистительнай сооружение (КОС), сыбаалка сирин чөлүгэр түһэрии биһиги территориябытынан аһар. Ааспыт сылга Кыайы 75 сылыгар 6 колхозу бырабылыанньата турбут сирдэригэр 5 колхозоска искибиздэри туруорбут сирдэрбитин докумунталабыт.

Үс ололоох дьэ кэргэннэр сайабылыанналарын биэрэ тураллар, нэһилиэк-

пит күн-түүн улаатар. Өрөспүүбүлүкэбэ биир улахан нэһилиэнньэлээх нэһилиэк буолабыт.

- Сайыммыт сабалаанна, окко кирии былаан туһунан тугу эттиххитий?

- Нэһилиэкпитигэр ынах-сүөһү сылтан снл аһыаан иһэр. Былырын чааһынай сүөһү ахсаана 500 этэ, кэтэх хаһаайыстыба - 150, "МТС-Агро" - 170, быйыл аһыыыр чинчилээх. Куочай эбэбэ халаан ута абы-йахтык халыда, от үнүгэ дьэн эрэнэбит эрэ. Тыва хаһаайыстыбатыгар окко былаамытын сылын айы толоробут, былырын 300-чэ тонна от атылааммыта. Эдэр ычаттартан икки эдэр ыал сүөһү иититинэн дырыктаналлар, орто саастаахтар сүөһүлэрин көрөн олоролор.

- Сирин таһаарыһына туох үлэлэри ытыабытыт?

- Урукку кэмгэ "МТС Агро" сирин таһаарыһына үлэлээн кэлбит буолабына, ааспыт сылтан сирдэрин сыһантан тохоттулар. Илтиэров Александр Ивановичтын үлэлэһэргэ былаанныбыт. Гидранныр кытары эрдэ үлэли снлдыбыт салалта үлэлэһэн Бараһылап өттүгэр оттуур хотуу таһаарга дьэн, элбэх күөл уутун түһэрибтэрэ. Хомойуох иһин, күөл-лэрбит уулар уоллулар, Куочай эбэбитигэр эрэллээхпит.

Өрүс уноор оттуур сирдэрдээхпит. БХ ИП "Ларионов", ИП "Иванов" сылын айы 100-түү тонна оту оттуулар.

- Баһаардар тустарынан...

- Антоновкага үс сиргэ: Мултук Бакама төбөтүгэр, Бараһылапка Ньыла сирдэригэр баһаардар тура сырыттылар.

Бар дьоммутугар уоттан сэрэхтээх буолалларыгар ынырабыт. Кураан сыллар кэлиилэр, сирбитин-уоппутун харыстыахайын, барыта бэйэбититтэн тутулукаах.

- Семён Александрович, снлиһи эппит-тэргит иһин махтанабын.

Киһи аймах олох олоорун тухары төрөөбүт сирин, айылбатын харыстыахтаах, хаһаайыһыны сыһаннаһан көрүөхтээхтигэр. Кэчээри ычакка хаалларар туһугар Куочай мааны хотуһаларын, сирин-уотун харыстыахайын .

Антонина СЕМЁНОВА.

- Редакция почтата -

Кылааһым салайааччылар

Бодьон олон толкуйдаан санаа-тахха, хас биридди киһи бэйэтэ олон ааспыт кэмин ахтан-санаан аһар кэрчик кэмнээх быһылаах. Киһиэхэ обо сааһын саамай кэрэ кэмэ буолар оскуолага үөрэммит сыллара. Мин ахтан аһаахпын баһарабын биһигини илээн-сабалаан илдьэ сылдыбыт кылааспыт салайааччыларын.

1960 сыллаахха Куочайга баар оскуола-ны көһөрөн киллэрэн Убайаан алын сүһүөх оскуолатын үлэбэ киллэрбиттэрэ. Күөх солкобо сууламмыт сайын аһан, көмүс күһүн кэлэн, чуумпуран турбут кыра бөһүөлэ обо санатынан туолбута.

Бастагы дириэктэринэн Семенов Герасим Васильевич үлэһэбитэ. Бу оскуола аһыллыбытыгар Убайаан төрөппүттэрэ уонна олооро үөрүүлэрэ улахан этэ. Оскуолабыт биир эрэ куорпустаах, наһаа кыараҕас быһылааба, онон икки симиэ-нэнэн үөрэнэбит. Онтон 1962-1963 сс. обо элбээбитинэн сибээстээн арыс кылаастаах оскуола буолбута. Биһиги оскуолабыт атын оскуолаартан уратыта дьэн биһигини кытта оччотооһу детдом олооро үөрэммиттэрэ.

Бастагы кылааска үөрэнэ кириэри бэлэмнэни бөбө буолбуппут, ол кэмнээби уолаттар бары даҕаны бэскилээх баттахтаахпыт. Сүүспүт үрдүнэн эрэ кыра баттахтаах, тарабайды кырыллыбыт буолааччыбыт, онтубутун "бэрэскии" дьэн ааттыбыт.

1965 сыллаахха балаан ыйын бастагы күнүгэр сабыс-сага танас таанан, сыпсырдык, кырааска сыттаах оскуолага бастагы кылааска кирибиппит. Кылаас салайааччытынан Григорьев Павел Андреевич буолбута. Бу хаһан да умнуллубат түгэн этэ...

Оскуола дьэни сага билэр кэммитигэр, дыһаһылаа сылдыбатах өгтө отой "кулун босхо" сылдыбыт олоор кэлэн үөрэнэн сабалаабыппыт. Паартага биридди букубаар бизэрэ этилэр. Бөрүөнү чэриниллэбэ уймаан букуубаны суруйарга үөрэмиппит.

Чуоран тыһаатар эрэ, уулуссага сыр-сан тахан сүүрэбит-көтөбүт, уолаттар "саа-былаһан" оонньуубут. Ардыгар үөһээнэн хас үлрдээх хаас аһарын аһан куотала-харбыт. Ол да буоллар урокуптуугар хаһан да хойутаабат этибит.

1966 сыллаахха Ираида Кузьминична проделеннай группа иитэччитинэн үлэли кэлбит. Олоор үөрэх кэнииттэн хаалан эбии дырыктаналлара. Уруктарын ситэ өйдөөбөккө хаалбыт, ыалдын көтүпүт олооро ол тизмэлэрин хатылаан быһааран бизэрэ, биһиэхэ сага үөрэнэр оло-рогго улаханньк көмөлөспүтэ. Онон үөрэхпитин ситиһэр буолбуппут, төрөп-пүттэр махталлара улахан.

Бастагы түгэн. Оскуолага кирибиппит кэммэ маннайгы улахан ситиһиитинэн букубаарытын бүтэрбит куммүт буолбута. Онно анаан бары кылааһынан кыра кэн-сиэр туруорбуппут. Кими да хомоппот туһуттан учууталыт барахсан барыбытын кытыннарбыта. Олус долгугуулаах этэ, барыта уочарат быһытынан ааспыта: ким хоһоон аһар, ким эрэ ырыа ылытыр. Ол обо сааспыт саамай чабылхай күнэ буолар.

Иккис түгэн. Оскуолага октябренка үчүгэй үөрэхтээх, бэрээдэктээх олоор бастагынан кириэллэрэ. Биһиги кылаастан хас да обо кирибитэ, үөрүү-көтүү бөбө буолбуттара. Кылааспыт салайааччыта Павел Андреевич октябренка буолбуттары эбэрдэлээтэ, үөрэхтэригэр өссө үрдүк ситиһиитин баһарбыта.

Павел Андреевич бириддиэлэн обо ситиһииттэн улаханньк үөрэрэ, өйүүрү, тэһнээхтэрин курдук кэпсэтэрэ, күлэрэ-үөрэрэ, олоор сирдэрин-уоттарын учуот-туура. Мэлдьи фотоаппараттаах сылдыааччы, онон биһиги кылааһы дьэ элбэхтик хаартыскага түһөрбүтэ.

Кини сэрии сылларыгар улааппыт буолан, кыаммат ыал олоорун хараһын далыгар илдьэ сылдыааччы. Кизһэ үлэтин кэнииттэн үөрэтэр олоорун дьэлэрин кэри-йэн хайдах олоролорун көрөрө-истэрэ. Ол сылдан төрөппүттэргэ сүбэлээн-амалаан, ардыгар сэмэлээн, көмөлөһөн аһааччы. Ол иһин кинини төрөппүттэр олус убаастылылар.

Павел Андреевич биһигини алын кы-

лаас сүһүөбү бүтэтэрэн баран, детдом дириэктэринэн анаан барыта. Ол да буоллар, мэлдьи биһигини хайдах үөрэнэр-битин туоһулаан билэ-көрө сылдыра.

Биһиги оскуолабытыгар көрдүөргө кыра үрдүк сыана баар этэ, онно быраа-һынныктаабы кэнсиэртэр буолаллара, киниэ көрөрүт. Ардыгар, Ньурба тыйаа-тыра кэлэн сыанкаларын, кэнсиэртэрин көрдөрөөччүлэр. Онно биһиги көрбүпүт аатырбыт артыыстар толоруулары: Христофор Максимова, Фрументий Софроно-вы уонна да атыттары.

Оскуола кэмнээби сылларбытын эргитэ санаатаах, бэһистэн ахсыс кылааска диэри кылааспыт салайааччытынан Алек-сеева Ираида Кузьминична буолбута. Бас-тагы кылаастан биһигини кытта бодору-пут буолан бэйэбитигэр чугастык ылым-пыппыт. Кини биһиэхэ саха тылын уонна литературатын үөрөппүтэ.

Ираида Кузьминична биһиэхэ барыбы-тыгар ийэли истин сыһаннааба. Кини элэккэй, сымнаҕас майгылаах буолан би-һиги ололу чараас дууһабытын тутан, бэйэтигэр сыһаран туох кыһалдыаахпы-тын, туохтан үөрэбитин-хомойорбутун барытын сэрэйэн билэр эбит этэ. Хас биридди обо туохха дьобурдаабын сайы-нарар улахан сыраттан-үлэттэн тахсар дии саныбын.

Кини үөрэтэр уроктарыгар эбии кы-лаас таһынан үлэтигэр төһөнү түбүгүрүтүн арай бэйэтэ эрэ билэрэ буолуо. Ираида Кузьминична наһыл, сэмэй майгылаах да буоллар саха тылын, литературатын уро-ктарыгар кытаанахтык сөпкө тутан, үрдүк таһымна ытыра. Хайдахтаах да мэник обо Кузьминична урогун мэхэйдээбитэ суоҕа. Ис дууһабын, тас көрүнүүн учуутал эрэ буоларга анаан бу сиргэ кэлбит курдуга.

Оскуолабытыгар 1961 сыллаахтан Ю.А. Гагарин аатын сүгэр пионерскай дружина тэриллибитэ. Ыам ыйын 19 күнүгэр, Пио-нерия күнүгэр, бары оскуоланан Ыраах

Убайаан кэнигэр баар сыһыга походка барарбыт обо сааспыт биир кэрэ-бэлиэ кү-нүнэн буолар. Походка улахан кулуһун та-һыгар олоору пионерга киллэрэллэр. Ол кэнииттэн налыгыч кылааһынан күөс өрү-нэн аһан баран, күрэхтэһэн, ылаан-туо-йан, айылбаа дуоһуйа сынныан кэлэ-рит. Кылааспыт салайааччылар биһигини кытта тэһнэ сылдыаллара, бүтэн баран бөхпүтүн хомуйарбыт, уоппутун умулларан баран бараллара.

Сэттис-ахсыс кылааска үөрэнэр кэм-митигэр олоорбут хомсомул буолбуттара.

Ираида Кузьминична кылаас салайаач-чытын быһытынан оскуола оҕотуттан ир-дэниллэр эбээһинэстэри чизһинэйдик сөпкө толорорго уонна олох эрийэр араас түгэннэригэр эппитинэстээх сыһаны ингэрэргэ ис сүрүбиттэн кыһанара. Биһиги кылааспыттыгар, ханньк баһар кэлэ-тиипкэ курдук, араас сыһан барыта баара, салайарга чөлүкитэ суоҕа. Ираида Кузь-минична сатабыллаах салайытынан кэн-сиэртэргэ, спортивнай күрэхтэһиилэргэ, оскуолага буолар бары тэргэһиннэргэ кы-лааспыт инники күөһүгэ сылдыра.

Биһиги кылааспыт салайааччытыгар Ираида Кузьминична В.И. Ленин төрө-бүтэ 100 сылын туолар үбүлүөй мэтээлин туттарбыттарыгар, бары олуһун үөрбүпүт. Мэтээли уларсыһа сылдан көрбүпүт.

1973 снл бэс ыйын бүтүүтэ экзамена-ры бары этэһнэ туораан, 8 кылааһы бү-тэрбиппит туһунан сибидиэтэлистебэ илийибитигэр ылыппыт.

Убайаан оскуолатыгар абыс сылы быһа биһиги туспутугар кыһамныларын уурбут, бириэмэлэрин аахсыбакка үлэлээбит, ки-һили сизрдээх олобу бэйэлэрин олоххо сыһаннарынан итэҕэтиллээхтик көрдөр-бүт учууталларга үөрэмиппиттэн киэн туттабын.

Кинилэр ыраас мичээрдэрэ биһигини сырдыкка, кэрэбэ, үтүөбэ угуяа туруохтара.

Убайаан оскуолатын
1973 с. 8 "б" кылаас выпускнига,
"Шахтер Албан аата"
3-с иштиээн кавалера,
үлэ бэтэрээнэ
ГРИГОРЬЕВ Николай Николаевич.

– Улууска ветеринарнай сулууспа төрүттэммитэ 100 сылыгар –

Билингги кэмгэ ветеринария киһи-аймах үтүө чөлөөх буолуутугар оруола улахан. Чуолаан куттала суох аһынан-үөлүнэн хааччыыһыга уонна киһи доруобуйатын араас сыстыганнаах ыарыылартан көмүскүүргэ, тулалыыр айылҕаны сүһүрдүүтүн, инфекцияттан харыстыырга сүнгэн суолталаах.

Мань таһынан, өссө бири умнар табыллыбат, ветеринарнай наука чинчийилэрин олоххо киллэрэргэ өрөспүүбүлүкэбэ, улуустарга анал үөрэхтээх ветеринарнай үлэһиттэр сыраларын аныыллар, өйдөрүн-санааларын уураллар. Биһиги улуустуугар ветеринарнай управление ситиһилээхтик үлэһит. Урут сэбиэскэй кэмнэргэ сопхуостарга ветеринарнай үлэһиттэр таһаарылыах үлэлэрин түмүгэр сылгы-сүөһү туруктаах буолууларын ситиһиллэр.

Мин "Марха" сопхуоска Маар отделениетыгар 1989 сыллаахха ветбарааһынан үлэли кэлбитим. Сопхуос дириэктэринэн Лазарев Петр Петрович, кыл. ветбарааһынан Дмитриев Сергей Гаврильевич, ветбараас Тобонов Андрей Николаевич, ветфельдшер Егоров Николай Алексеевич үлэлиллэр. Улаханлык убаастыыр кэллигэм Дмитриев С.Г. элбэххэ үөрөппитэ, бэйэтин идэтин үрдүктүк баһылаабыт испи-салис этэ. Кини 1989-1992 с.с. Үөдэйгэ управляющей, 1992 сылтан 1994 сылга диэри Ньурба оройуонун баһылыгын солбу-йааччы, УСХ начальнига. 1998 сылтан 2002 сылга диэри "Орган сертификации продукции и сырья РС (Я)" дириэктэрэ. 2002-2005 с.с. Маалыкайга сылгы суботун дириэктэрэ, 2005-2017 с.с. ЯРВИЛ РС (Я) дириэктэрэ. Маар уонна Үөдэй нэһилиэктэрин Бочуоттаах олохтооҕо, хапсаҕайга уонна көңүл тустууга спорт маастара, СӨ спордун бэтэрээнэ.

Дмитриев С.Г. салалтатынан аэрозольнай эмтээһини Хангалас, Үөдэй, Маар участкаларыгар онорор этибит. Балаакка иһингэр эмминэн тыннарарбыт, ол сабана тарбыйахтар тымныан ыалдьалара элбэ-бэ, итинник эмтээһингэ 100 % үтүөрээччилэр.

Тобонов Андрей Николаевич уонна Егоров Николай Алексеевич дын чачы ветеринарнай үлэбэ бэриниэлээх, эппиэт-нэстээх үлэһиттэр этилэр. Элбэх сүбэни-аманы биэрбиттэрэ, билинггэ диэри махтана саныбын. Күн айы "Орто-Көлүйэ" ферматыгар сатыы кириэн сүөһүлэрин эми-тир-томтуур, вакцинациялар этибит.

1992 сыллаахха "Марха" сопхуоска кылаабынай ветбарааһынан уонна Маар отделениетыгар ветбарааһынан үлэһити-

Былааннаах үлэбитин толоробут

тим. Үөдэйинэн, Хангалаһынан, "Бүтээх-тээх" сылгы базатынан, "Сууттаах", "Накый" фермаларынан сатыы сылдьан эми-тир-томтуур этим, профилактической быһыылары онорооччубут. Бу кэмгэ Маар отделениетыгар 1500 төбө ынах-сүөһү, сылгы 800 этэ. Үрээх "Эдээн" участкагар субай сүөһү кыстыыра уонна сылгылар аһылыкка турбуттара. Онно үлэ бөбө бара-ра, бруцеллезка хаан ылыыта, сибирский язва уонна эмкарга вакцинация онгоһул-лара.

Сопхуостар ыһыллыбыттарыгар вете-

ринарнай сулууспа өрөспүүбүлүкэ ветери-нарнай департаменттан салаллар буолбу-та. Нэһилиэктэргэ ветучаастактар тэрилли-биттэрэ. Ньурба улуунун Маардаабы вет-учаастактар сэбиэдиэссэинэн "Марха" соп-хуос Маардаабы отделениетыгар өр кэмгэ ситиһилээхтик үлэһиттэр ветбараас Гри-горьева Марфа Александровна аняммыта. Кини салалтатынан биэс буолан таһаары-лаахтык үлэһиттэр: Григорьев Василий Федотович, үрдүк үөрэхтээх ветбараас, Ти-мофеев Николай Николаевич, ветбараас, Николаева Раиса Ильинична, ветфельд-

шер, Николаева Любовь Ильинична, сани-тарка.

Мин 1996 сылтан Маардаабы ветери-нарнай участкак сэбиэдиэссэинэн үлэли сылдьабын. 1996 сыллаахха биһиги вет-учаастак оройуонга бастаан "Чэбдик" са-наторийга барар босхо путевканын, "Минск" мотоцикльнан наһараадалам-мыппыт. Сыллаабы былааммытын толо-рон, эми-тир-сэрэтэр, сыстыганнаах ыарыылары утары үлэһити толороммут оройуонга ветучаастактар ыккардылары-гар күрэххэ 2007 с. түмүгүнэн бастакы миэстэни ылбыппыт, компьютерынан, те-левизорынан наһараадаламмыппыт.

Ветучаастакка ветфельдшерынан Спи-ридонова Саргылаана Васильевна, ветб-раастар Павлов Павел Васильевич, Павлов Виталий Васильевич, Саввинова Розалия Никитична, Иванова Сусанна Вячеславов-на ситиһилээхтик үлэһиттэрэ. Били-гин Сусанна Вячеславовна ветуправлени-ега отдел ветбарааһынан үлэһит. Павлов Павел Васильевич Ньурба ветуправлени-тын начальнигынан өр кэмгэ үлэһит б-ран Дьокуускайга көһөн барбыта.

Бэйэбит туһунан үлэһит дьылээхпит. Былааннаах үлэбитин 100 % толоробут, профилактической үлэһити кэмигэр ыта-быт. Сылга иккитэ ынах сүөһүнү бруцел-лезка, лейкозка хаанын ылан ветлаборато-рияба бири да сүөһүнү хаалларбакка бэрэ-биэркэлэтэбит. Саҥа төрүүххэ "абылыры" утары профилактической обработкатын кэмигэр биэрэбит. "Абылыр" ыары аҕы-йах сыллаабыта элбэх этэ, билигин обра-боткаланар буоланнар, ыалдьыбат буоллу-лар. Сылга биридэ сибирскэй язваны утары быһыы оноробут. Ынах сүөһүгэ туберку-линизация ытабыт, бэрэбиэркэлибит.

Урукку бэтэринээрдэр бруцеллез ыарыыны утары күүскэ үлэһиттэр, сорох-тор бэйэлэрин доруобуйаларын сиэртиби-лээн тураннар, суох онорбуттара.

Оройуон бэтэринээрнай сулууспатын бары үлэһиттэрин бу кээн иһэр оройуон-га ветеринарнай сулууспа тэриллибитэ 100 сыллаах үбүлүүһүнэн истинник эбэрде-либин, үлэһит өрүү таһаарылыах буол-лун! Доруобай буолун!

Маар ветуунун ветбарааһа
ТИМОФЕЕВ Николай Николаевич,
СӨ тыа хаһаайыстыбатын туйгуна,
СӨ спордун бэтэрээнэ.

СПРАВКА

Мархатаабы МТС киинэ Маар сэлиэнньитигэр 1949-58 с.с. диэри үлэһиттэр.

1. Ст. ветврач Александрова Мария Александровна - 1953 с.
2. Акцораев Зиновий Григорьевич - 1954 с., ветврач.
3. Гуляев Афанасий Алексеевич - 1957 с., ветврач.
4. Васильев Егор Васильевич, "Марха" сопхуос кылаабынай ветбарааһа - 1967-1972 с.с. үлэһиттэ, оройуон бэтэринээрлэриттэн бастакынан "Бочуот Знага" уордыанынан наһараадаламмыта.
5. Иванов Иван Иванович, ветврач - 1972 с.
6. Андреев Николай Иванович, "Марха" сопхуос кылаабынай ветбарааһа - 1972-1985 с.с.
7. Михайлова Евгения Даниловна - аптекарь.
8. Михайлов Николай Васильевич-сэри бэтэрээнэ, суоппар, ветсанитар.
9. Никифоров Василий Платонович, "Ветпомощь" суоппара - 1979-1985 с.
10. Алексеева Ульяна Ивановна, ветврач - 1967-1971 с.с. Маар отделениетыгар үлэһиттэ.
11. Николаева Евдокия Макаровна 1968 сылтан биэнсийэбэ тахсыар диэри ветб-рааһынан үлэһиттэ.
12. Тобонов Андрей Николаевич, ветфельдшер.
13. Егоров Николай Алексеевич, Маар отделениетын ветфельдшера.
14. Дмитриев Сергей Гаврильевич, 1986-1989 с.с. "Марха" сопхуос кылаабынай вет-барааһа.
15. Николаева Евдокия Ильинична, ветфельдшер.
16. Григорьева Марфа Александровна 1982-1996 с. диэри ветбарааһынан үлэһиттэ.
17. Григорьев Василий Федотович, ветврач.
18. Николаев Раиса Ильинична, техник осеменатор, ветсанитар биэнсийэбэ тахсыар диэри үлэһиттэ.
19. Тимофеев Николай Николаевич - 1990 с. "Марха" сопхуос ветбарааһа, 1991 с. "Марха" сопхуос кылаабынай ветбарааһа. 1992 сылтан Маар ветучаастагыт вет-барааһа. 1992 сыллаахтан сэбиэдиэссэ Григорьева Марфа Александровна 1996 сылга диэри салайбыта.
20. Николаева Любовь Николаевна - 1992-1996 с.с. ветсанитар.
21. Спиридонова Саргылаана Васильевна - 2002-2009 с.с. ветфельдшер.
22. Саввинова Розалия Никитична - 2001-2013 с.с. ветфельдшер.
23. Иванова Сусанна Вячеславовна - 1998-2008 с.с. ветбараас.
24. Павлов Виталий Валентинович - 2008-2018 с.с. ветбараас.
25. Иванов Спартак Ваирович 2016 сылтан ветбарааһынан үлэһити сылдьар.
26. Степанова Сардаана Сидоровна 2012-2020 с.с. үлэһиттэ.

– Новости музея –

Июнь – месяц алмазных открытий

Июнь 1955 г. явился знаменательным и богатым на открытия алмазоносных трубок геологами Амакинской геологоразведочной экспедиции.

13 июня 1955 г. была открыта трубка "Мир" и направлена знаменитая телеграмма Юрия Хабардина "Закурили трубку мира. Табак отличный". Первооткрывателями были Ю.И.Хабардин, Е.Н.Елагина и В.П.Авдеенков, которые вышли на нее по прогнозной карте составленной Н.В.Кинд. Это было второе коренное месторождение алмазов открытое в СССР - первой была трубка "Зарница" Л.А.Попугаевой, открытое за год до этого, тоже в июне 1954 г..

Буквально через два дня, 15 июня 1955 г. геологом В.Н.Шукиным было открыто в той же местности, что и трубка "Зарница", еще одно коренное месторождение алмазов - трубка "Удачная".

Конечно, все эти открытия случились не просто так, на пустом месте, всему этому предшествовала большая кропотливая работа ученых, геологов, геофизиков, каюров, рабочих, местных жителей.

Поисковые работы на Сибирской платформе были начаты после окончания Великой Отечественной войны Тунгусской экспедицией Иркутского геологического уп-

равления. 27 августа 1949 г.на косе Соколиной р. Виллюй был найден первый в Якутии алмаз. Тунгусская экспедиция, переименованная в Амакинскую, после открытия россыпей на р.Виллюй, сконцентрировала основные объемы работ на территории Западной Якутии. Весной 1952 г. база Амакинской ГРЭ была перенесена в п.Нюрба. И через три года были открыты с интервалом в два дня две крупнейшие трубки - "Мир" и "Удачная", что способствовало превращению СССР в мировую алмазную державу только за восемь лет!

Примечательно то, что эти первые открытия способствовали тому, что многие местные парни и девушки саха увлеклись профессией геологов, романтикой поисковиков. Из них вышли и первооткрыватели алмазных трубок, и просто профессионалы своего раз и навсегда выбранного дела. И сегодня мы вспоминаем их имена - К.Г.Ноговицын, П.Т.Федоров, Н.Н.Бурцев, Г.Д.Балакшин, Б.Г.Андреев, Н.Н.Федоров, Э.А.Алексеев, А.И.Туманов, М.Д.Токусаров, В.Скрябин, Н.С.Прокопьев, С.Г.Николаева, Л.И.Николаев, В.Д.Свиридова, Р.Д.Сметанин и многие другие.

Пресс-служба музея
"Дружбы народов"
им. К.Д.Уткина-Нүһүлгэн.

– Летний отдых-2021 –

Проект "Лето моих открытий"

В целях организации полноценного отдыха, оздоровления и занятости детей в летний период 2021 года в Нюрбинском районе планируется открытие 30 лагерей с общим охватом 1630 детей (38% от общего количества учащихся района).

С 5 июня начали работу лагеря 1 смены.

Всего по району планируется функционирование 24 лагерей дневного пребывания и 2 загородных стационарных лагеря в Малькайской и Кангаласской наслгах. Стационарные лагеря расположены вблизи от населенных пунктов на расстоянии 3-5 км. Материально-техническая база лагерей соответствует всем требованиям, своевременно администрацией района выделяются средства на капитальный, текущий ремонт баз лагерей.

Красивейшее расположение на лоне природы лагерей создает все необходимые условия для полноценного отдыха и оздоровления детей в летний период.

Летняя кампания этого года приурочена году образования в районе, году здоровья в республике, году науки и технологий в России.

Программное содержание лагерей пройдет по проекту "Лето моих открытий"

Основными направлениями станут:
Лаборатория "Мое научное открытие"
Академия IT
Школа "Soft skills"
Языковая практика
Школьники ждут тематические мастерские по экологии, IT, дизай-

ну, философии, медицине, географии, естественным и социальным наукам, психологии, тематические мастерские по детскому кино, журналистике, трудовой практике.

Смены по направлениям: робототехники, создания кино, компетенций WSR, языковых практик, спортивных учебно-тренировочные сборов, школы вожатых и тд.

Бонусы для школьников:

- Школьникам на практике и в игровой форме предоставляется возможность развить "мягкие" навыки soft skills, воплощать свои мечты в реальные проекты;

- Участники выездной школы смогут примерить на себя профессии разработчика, дизайнера и вожатого;

- Каждый день школьников ожидают теоретические и практические занятия, нестандартные спортивные соревнования, разнообразные челленджи и куча других развлечений;

- В рамках реализации Федерального проекта "Спорт-норма жизни" пройдут мастер-классы от опытных, именитых спортсменов и инструкторов Нюрбинского района;

Окно в мир новых знаний, научных проектов откроют известные исследователи, научные сотрудники лаборатории физико-химических методов анализа НИИПЭС СВФУ, института естественных наук СВФУ, кандидаты географических, биологических, медицинских, филологических наук, журналисты, дизайнеры, мастера спорта, преподаватели ведущих ВУЗов.

Так, на днях школьникам района представится встреча с Сюзьким Сергеем Августовичем, Арсе-

ном Григорьевичем Томским, технологическим предпринимателем, создателем портала якт.ру, и международным агригатора Индрайвер, с кандидатом географических наук, со старшим научным сотрудником лаборатории физико-химических методов анализа НИИПЭС СВФУ Ксенофонтовой Мартой Ивановной, выпускницей нашего технического лицея, с доцентом АГАТУ, кандидатом педагогических наук Чоросовым Михаилом Михайловичем, с кандидатом филологических наук, научным сотрудником отдела фольклора и литературы СОРАН Сибирского отделения РАН, заведующей учебной лабораторией озераведения холодных регионов Трофимовой Тamarой Петровной и др.

Также интересно планируется проведение мастер-классов, открытых занятий, бесед, встреч с национальной издательской компанией "Айар" им. Семена Новгородова".

Всего на организацию отдыха и оздоровления детей в районе предусмотрено 23 421 789,02 руб. Из них с местного бюджета предусмотрено 19 430 689,02 руб. Со стороны Администрации нашего района в лице главы Алексея Михайловича Иннокентьева ведется огромная планомерная работа по развитию системы образования, поддержке одаренных детей, развитию летней оздоровительной кампании.

Пользуясь случаем, хотим поблагодарить главу района Алексея Михайловича Иннокентьева за поддержку и оказание должного внимания развитию системы образования в целом.

Пресс-служба РГО.

— Тус санаа —

Ойуур баһаардарын туһунан

Сыл айы сайынгы бириэмэбэ ойуур баһаара буолуохтаабын курдук өйдөбүл үөскээн эрэр. Онуоха төрүөтүнэн өрөспүүбүлүкэ уонна Сибиир үрдүнэн даһаны кэнники кэмнэргэ кураан сайыннар буолар буоллулар. Баһаар буолар биричиинэтэ үгүс бырыһыана - дьон дьалабайыттан.

Биһиги улууска сир баайын көрдөөрү ааспыт үйэ 70-с сылларын сангаларыттан 90-тарга диэри улахан тыраахтырдарынан солооһун суоллары (просекалары) киһи ааһан сиппэтин курдук хойуутук онгорбуттара. Онтон 1990 сыллартан тохтуу сылдыбыттар. Ол саһана улахан баһаар буолбат этэ, кэнники 2016 сыллартан эмиэ солооһун суол (просека) бөһөнү туора-таары онгон эрэллэр.

Дьон кэпсээнинэн, үөл ойууру солооһун онгорор буоллахтарына, ойуур хаһаайыстыбатыгар нолуок төлүүллэр үһү. Оттон баһаар буолбут сири солуур буоллахтарына нолуок төлөөбөттөр үһү диэн кэпсэл баар. Төһөтө кырдыгысымьыата биллибэт.

Биһиги улууска сайын айы баһаар турара 5-6 снл буолла, мин билэрбинэн. Баһар, ордук да буолуон сөп. Ньурбаттан Маалыкайга таһсарга үкэс курун буолла. Маалыкайынан, Малдыбарынан, Чуукаарынан Накыынга диэри 200 км сири баһаар уота снэн хара хороу буолан турар. Вертолеттан Накыынтан Чуукаарга диэри уонна киһи хараһар үөл ойууру көрбөккүн. Саас кулун тутартан хантан кэлбиттэрэ биллибэт улахан тыраахтырдар солооһун суол бөһө онгороллор. Бу баһаар буолбут ойуурдаах үрэх бастарыгар.

Баһаардар буолуохтарыттан ойуур кыыллара, көтөр-сүүрэр да киһи хараһар көстүбэт буоллулар. Баһаар буолбут сиригэр күөлүргэ балыга эмиэ өлөрүн өбүгэлэрбит кытта биллэллэр. Ыраас ууга күл киридэбинэ, ол күөл балыга эстэр диэн этэллэр. Аны Маалыкайттан өрүс унуор өтүгэр Сунтаар диэки, Ыгыатта үрүбүн диэки эмиэ снл аайы баһаардар буолаллар.

Манньык балаһыанньаҕа дойдубут ирбэт тоно сылһыан, ууллан туох да уккуйбат, тугу да уйбат кута-бадараан дойдута буолуон сөп курдук. Аны баһаар турдаһына, дьон олоорор сирэ ыраах буоллаһына, умуруора сатааман диэн дьаһал баар курдук кэпсииллэр. Төһөтө сымьыата-кырдыга биллибэт сурах-садык куйаар ситиминэн тарһанар.

Сир баайын көрдүүбүт дииди ийэ сирбитин дьөлө хаһаллар, ойуур бөһө күл-көмөр буолар, норуот хаһаайыстыбатыгар туһалаах дии-дии атомнай буюмбаны эһэллэр, алмаас, көмүс сууйбут дьааттаах ууларын өрүстэрбитигэр куталлар. Быйыл күһүн балаһан ыйын 11 күнүгэр дэриэбинэ анныгар өрүскэ кыараһас харахтаах мунханан үс буолан мунхалаатыбыт. Мунхабыт тобус-толору салахай бөһө кэлэр, балык кэлбэт. Быйыл үһүс снла буолла эбэбит салахай буолбута. Илим үттэххэ илим хараһа бүөлөнөн хаалар салахайынан. Урукку дьылларга илим 10 да хоммутун иһин ыраас буолара. Ол курдук күһүнгү өтүгэр эбэбит ууга ыраас буолара, 2-3 миэтэрэ диригнэ өрүс түгүбэ көстө сытааччы.

Телевизорга АПРОСА көмөтүнэн Чернышевскайдааһы балык собуота Бүлүү, Марха өрүстэри араас күндү балыгынан байытан эрэр диэн рекламалыыллар. 1999 сыллаахха бэс ыйын 20-тин диэки биһиги Сугдьяар күөлүгэр баар-бытыгар Чернышевскайтан вертолет көтөн кэлбитэ. 5-6 киһи 15 хас салапаан мөһөөччүктэргэ кумаар саһа балык ыаматын аһалан ыппыттар. Онтуларын бырынгаатта балык ыамата диэбиттэрэ. Салгыы Чуукаар Андай-бытыгар уонна Маар Дьонкүүдэтигэр ытабыт диэн баран көпүттэрэ.

Сугдьяарга, Андайбыкка даһаны күндү балык биир да үөскээбэтэбэ. Арай Маар Дьонкүүдэтигэр алыһар бөһө үөскээбит диэн олохтоохтор кэпсээбиттэрэ. Үөрэтэн көрбөккө эрэ чычаас күөлүргэ өрүс, муора балыга да үөскээбэтин билбэттэр үһү дуо.

Телевизорынан Бүлүү өрүскэ хатыгыс ыаматын ытталарын көрдөрбүттэрэ. Мин санаабар, киртийбит, дьааттаах ууга балык хантан үөскүөй. Биһиги Марха өрүскэ олоробут даһаны кэнники сылларга хатыгыс, тууччах, омуул,

бырынгаатта диэн балыгы биир эмэ киһи туттарбытын истэ иликпин. Быйыты, тугунуогу, майаһаһы, алыһары, сордону, сыалыһары балыктыыбыт. Биир эмит киһи били ылбыт диэн дэнгэ иһиллэр. Марха эбэбит ууга снл аайы киртийэр буолан балыга аһыйы турар быһыылаах.

Кэнники кэмнэргэ сахалар котокулар олус киэн, кытаанах усулуобуйалаах, олус баай дойдута олоробут буруйбут тэнгэ буолуох курдук. Былыр 500 таһса сыллаахха Христофор Колумб Американы аспытыгар англичаннар, испанецтар уо.д.а Европаттан үгүс аһсааннаах норуот бөһө көспүтэ, акыйааны мас хараабылынан туоруу-туоруу. Оттон биһиэхэ сатыы да кэлиэхтэрин сөп курдук. Өбүгэлэрбит барахсаттар чөкөтүк-чуумпуток олоорго үөрэтэр, такайар этилэр. Оннук да олорубуппун.

Олохпут сайдан тимир суолунан билигин киһи бөһө кэлиэ, онно бэлэмнээх буолуохтаахпыт дииллэр. Мин санаабар, дойдубуларга баппатах ымсыы, сүрүбэ суох, бас-баттах сылдыр дьон эмиэ кэлэрэ буолуо диэн сэрэйэбин. Араас эпидиэмийэни аһаһахтарынан, наркотигы даһаны таһахтарынан сөп курдук, онтон үгүс проблемалар үөскүүллэрэ сэрэйиллэр.

Аны ойуур баһаарыгар төһүн-

нэххэ, туундараны кытта уот снэн эрэр диэн кэпсэл баар. Тайбаһытын, туундараһытын уоттаахтаһытына таба аһылыга лабыкта суох буоллаһына, дьыэ, кыыл табага аһылыга суох буолан эстэр турукка кириэр. Сир үрдүгэр күөх үүнэһэйи, ол иһигэр ойуур тыа көбүрдөбүнэ кислороду онгорор дииллэр. Салгынгга кислород аһыйааһына тыһнар тыһнаах барыта эстэр диэни киһи барыта билэр ини.

Быйылгы сайын өссө хаһаангытааһар да итии, кураан буолуо диэн сэрэтэллэр. Баһаар буолар түбэлтэтигэр урут баһаарга хатан турар ойуур буорах тэнгэ буоллаһа. Онон олохтоох дьону, тайбаһа үлэһити кэлбит геологтары даһаны сэрэхтээх буолалларын кытаанахтык ирдиеһхэ, хонтуроолуохха. Онтон баһаары соруйан ыһтар дьону сокуон үлэһиттэрэ уодьуганнаан иһиэ этилэр.

Төрүт олохтоох дьон баһаары ытталара буолуо дии санаабалпын. Олохтоох омукар тыабытыттан аһаан-таннан олоорор буолан, былыр да, быйыл да харыстаан кэллэхпит. Кэли омукар тугу да харыстаабаттар, сэнниллэр, баай хара тыабытын кэмэ-кэрдиэтэ суох кэрдэллэр, ойуурбут күл көмөр буолар диирбэр тиийэбин.

Бу мин тус санаабын, дьыксийнибин, тугу истиһиппин суруйдум. Баһар сыһа өйдүүрүм буолуо, онон сыһыаннаах дьон баһааран биэрэллэрэ буоллар бэрт буолуо этэ.

Н. ТИХОНОВ,
Маалыкай.

— Стопкоронавирус —

В Роспотребнадзоре опровергли вероятность заболеть COVID-19 из-за вакцины

После прививки от коронавируса есть вероятность заболеть COVID-19, но не из-за самой вакцины. Об этом сообщили в пресс-службе Роспотребнадзора.

"Причиной будет не прививка, а последующее заражение вирусом. В этом случае человек может заболеть, - со ссылкой на источник пишет РИА Новости. - При появлении симптомов ОРВИ у привитого человека необходимо немедленно обратиться к врачу и сделать ПЦР-тест".

При этом вакцина против COVID-19 не может дать положительный результат ПЦР-теста, так как при тестировании проверяется наличие активного заболевания, а не иммунитет человека, отметили в Роспотребнадзоре. Вакцинация от коронавируса идет во всех российских регионах. На сегодняшний день в стране доступны четыре препарата от COVID-19: "Спутник V" и "Спутник Лайт", "ЭпиВакКорона" и "КовиВак".

Ранее глава Роспотребнадзора призвала не слушать "вредные советы" об отказе от вакцинации, поскольку она грозит плачевными последствиями. Анна Попова отметила, что сейчас нельзя расслабляться, и отказ или любое послабление "требований, которые выработаны в тяжелом, напряженном бою с инфекцией", могут ухудшить ситуацию. Для изменения ситуации необходимо коллективный иммунитет, и лучший способ получить его - прививки.

Российская газета.

До вакцинации от COVID-19 не стоит принимать лекарства от аллергии

Лекарство от аллергии не поможет уменьшить реакцию на вакцину от коронавируса, даже может навредить, сообщает Интерфакс со ссылкой на сайт Роспотребнадзора.

"Как показало недавнее исследование, прием антигистаминных препаратов может негативно повлиять на иммунный ответ после вакцинации", - сказано в сообщении.

Антигистаминные могут понадобиться тем пациентам, у которых есть соответствующий аллергический анамнез. "Если они принимают такие препараты по назначению врача на регулярной основе, прерывать прием в связи с прививкой не стоит. Всем остальным гражданам эти препараты не показаны", - отмечается в сообщении.

Успокоительные лекарства перед вакцинацией разрешены. "На фоне тревоги, стресса может подниматься давление. Поэтому в день вакцинации рекомендуется с утра проконтролировать давление и, если нужно, принять гипотензивные препараты, назначенные вам лечащим врачом", - отметили в Роспотребнадзоре.

После прививки в случае головной боли и повышения температуры можно принять парацетамол или ибупрофен. Кроме того, если после первой прививки человек заболел COVID-19, то вторая доза вакцины не вводится. В Роспотребнадзоре также отметили, что перед вакцинацией обязательно сдавать анализы, в том числе и тест на антитела к коронавирусу.

В конце мая академик РАН, завкафедрой госпитальной терапии медицинского университета имени Пирогова Александр Чучалин сообщил о более острой восприимчивости к коронавирусу у аллергиков. По его словам, исследования показали, что и коронавирус является фактором, который влияет в организме на аллергическую настроенность.

— Ньурба - мин куоратым —

Тыын боппуруостар суһал быһаарыыны ирдииллэр

Күүтүүлээх күөх сайынга үктэниэхпитигэр улууспут, куоралпыт олохтоохторун кыһаллара көбүһүөхтээбэр, күн-түүн эбиллэ тураллар. Кураанынан курданан, тыалынан күһүрдэн кылгас сайыммыт ахтыбыппытын ахсатыах курдук. Тула өтүбүтүгэр ойуур баһаардара тураннар дьон утуйар уугун алдыаттылар, чуумпу олоһун аймааттылар.

Онно эбиллэн аны бөх-сах проблемата сытытык турда. Биллэрин курдук, тыһнаах киһи күнэтэ бөһө таһаарбака сылдыбыт. Эн собото да буол, элбэх дьыэ кэргэннээх да буол - син биир аһабыт аһын, туттубут малын-салын хаата-суута, иһитэ-таймата, тобоһо-ибэбэ, туһата суох кыраммата дьыбэр, тэлгэһэбэр мунһуулан, сытыһан-ыһыйан өрөһөлөнө сыппакка, син биир ханна эрэ тиэллэн оннун булуохтаах.

Ону баара бөх кутуллар контейнердар аһын бөһү кутар бобуулааһын туһунан өһүөннээх кыһыл өгнөөх кумааһыга бэчээттэммит биллэрииллэр ыйаабыттар. Бөһүн сүтэн-көтөбүн кэлбит киһиэхэ туһаайан бары үөскүүр боппуруостарынан бөһүнэн дьарыктанар региональный операторан билсин диэн боппуруоһу ким быһаарарын чопчу бигэргэтэн, тэрилтэ аатын-суолун, аадырыһын, ИНН-нын, төлөпүнүн ыйбыттар. Манньыат, мэтээл икки өтүлүбүн тэнэ, бу биллэрин үөскээбит проблема сирэй өттүн көрдөрөр.

Онтон кэтэбин эргитэн көрдөх-

хө, ыйытык үөскүүр: хас биирдии бөһтөөх бакыат, биздэрэ тутуурдаах киһи биллэрингэ ыйылыбыт Мииринэй куоракка бүгүн олоор операторы булан кэпсэттэбин эрэ, ол киһибит бөһүн ханна кутуохтаахын ыйан биэрэхтээх дуу, көнүлүөхтээх дуу быһыылаах. Бука, сайдылаах компьютер үйэтигэр Мииринэй киһитэ мониториан көрөн олоорон аптаах кунуопканы баттаатаһына, бөх дьааһыгын хаппаһа, арааһа, аһыллар быһыылаах.

Сүөргүлээбэккэ эттэххэ, бу боппуруоһу бөх хомуллуутун өнгөтүн төлөөн олоор куорат бириддиэлээн олохтооһо региональный операторга таһсан бөх хомуллуутун ыйыталаһар, быһаарсар, дуогабар түһэрсэр болуочуһуота суоһа биллэр. Онон ити кытачы көрбүт биллэриилэр уһулдуохтаахтар, үөскээбит проблеманы олохтоох салыйыны уорганнара сирдээхтик быһаарыахтаахтар.

Роспотребнадзор, экология кэмистиэтэ, баһаарынайдар бу боппуруоска болһомтолорун эмиэ ууруохтаахтар. Күнэтэ нэһилиэннэ, тэрилтэлэр таһаар бөһтөрө боппуруос быһаарыллыгыта төһөнөн уһуур да, оччонон түргэнник өрүс биэрэгин аһаларын, тулалыр күөх зонаны толороллорун саарбахтааппын. Мантан үөскүүр кыһа, кутууах тарһаныгыта, айылһаны сыһырдьы-киргитини.

Өссө биир куттала - баһаар барыта. Билигин тэлгэһэбэр бөһү уматыы төһө да бобуулааһын иһин, сорох дьон тиэргэннэригэр сытыта

сыппакка, уматалларыгар тиийэллэр. Хомуйбаттарын кэннэ хайыахтарай, күһэллэн да уоттуулар буоллаһа. Онтон баһаарынай өттүнэн сэрэхтээх буолуу быраабылаларын баһыттан атаһар диэри киһи барыта тутуспат. Содула ыарахан буолуон сөп. Манньык кураанга, тыалга-кууска бу олус сэрэхтээх, кутталлаах.

Өссө итиннэ эбэн этэр буоллаһа, хас сайын айы ОдькХХ хронической ыарыгыта бэргиир - ол ыам ыйыттан саһалаан күһүн киинтэн итити бэриллиэр диэри түүнгү кэмгэ киин водопровод уугун араарыы. Түүн 12 чааска ууну араараллар, сарсыарда 6 чааска биэрэллэр. Бу туһунан АДС үлэһиттэригэр үс снл тухары элбэхтэ сураһытым да, туруорсубутум да, мэлдьэһэллэриттэн атыны истибэтэбим. Элбэх кэпсэтигэр арай бири билбитим: уу түүн араарылаахтааһын туһунан тэрилтэбэ ис да, тас да бирикээс суох эбит.

Кытарары боһуйар уустук, кыра да кыымтан саһаланан улахан содуулаах буолуон сөп. Нэһилиэннэ ыксал үөскүүр түгэнигэр бэлэмнэнэн онгойор айы ууну хаһааммата эмиэ өйдөнөр.

Онон түмүктээн эттэххэ, бу этиллибит тыын боппуруостар, саһала өттүттэн болһомтоһо ыһыллан, суһаллык быһаарыллалара уолдыаста.

Наталья СЕМЕНОВА.

— ЯСИА сообщает —

Обратиться за выплатой в 10 000 рублей на детей-школьников можно до конца октября

Заявление подается дистанционно на портале госуслуг или лично в отделении Пенсионного фонда России. Обратиться за выплатой в 10 тыс. рублей на детей школьного возраста от шести до 18 лет, а также граждан с ограниченными возможностями здоровья в возрасте от 18 до 23 лет, продолжающим получать обучение по общеобразовательным программам, можно будет с 15 июля до конца

октября 2021 года.

Об этом сообщили журналистам в пятницу в пресс-службе Минтруда России.

Пособие выплатят семьям, имеющим детей в возрасте от шести до 18 лет, если ребенку исполнилось шесть лет до 1 сентября 2021 года. Кроме того, за выплатой смогут обратиться граждане с ограниченными возможностями здоровья в возрасте от 18 до 23 лет, если они

продолжают обучение по основным общеобразовательным программам, и их законные представители. Территориальный орган ПФР рассмотрит заявление о назначении единовременной выплаты в срок, не превышающий пяти рабочих дней с даты его регистрации. Ранее в интервью ТАСС министр труда и социальной защиты Антон Котляков сообщил, что единовременную выплату смогут получить родители более 20 млн детей.

Обо сааһым хобдох түгэннэриттэн

Аан дойдуга таргаммыт суостаах-суодаллаах дыан өрө турбута балай эмит өр буолла. Өссө эбитин ыарыны көбүтэр "вируспут" дьүһүн кубулуйан эбии күүһүрэн оҕолору, эдэр дьону сугуйан дойдуга үрдүнэн көнгүл күүлэйдэн эрдэбэ.

Хаачахтан төлөрүйүөх курдук буолан испипит баара... Ыарыбыт хаттаан көбөн, дьибэ олоору сафаланар буолла. Ханна да көнгүлүк сылдыбакка үһүнүк дьибэ олоору, ордук мин курдук кырдыбаастарга салгымтыалаах. Дьон, киһи олобо тэмтэрийэр сэдбэ биллэн эрэр курдук, эт-сиин күүһүн айгыратар, өйү-санааны өһүлэр, санаа-оноо хааты-йаланытын хойуннарар. Ол гынан баран өй-санаа сүрбэлдириинээбэр, эт-сиин сүрбэлдириэ кутталлаах дии саныбын.

Сааһыран, кырдыан истэбин айы тулалыыр эйгэн кырабаастыйар, атас-доҕор аҕыйыыр, сана доҕоттору эдэрин курдук дэбигис булбаккын.

Киһи төбөгүтү араас иирбэ-таарба көстүүлэр кириэхтиир, иринэ мэйинин түгэбэр дыапталла сытар санаалар субу баарды көстөн аһар буоллактара. Мэйинин дуома көмүрүтүгүөн иннинэ оҕо сааһын бэлиэ түгэннэрин кылгас да буоллар ахтан, сурукка тиспит киһи диэн санаа үйү-хаһа тутар.

Кыһыны быһа дьибэ хаайтаран олорон чуумпуну кытары куустуһан кыстаа-таҕым үһү. Ол олорон олобум ааспыт сылларын өйбөр сааһылаан наардыбын.

Оҕо эрдэпиттэн дьонтон үгүстүк сэнэммитим баар суол. Кэлин үлэһит буолан баран син биер сэнэбил тыллары истэрим, ол да буоллар сирдэбэ олохпун сирбэппин.

1 түбэлтэ. Сна.

Былыр холкуос саҕана от үлэтигэр кириэх иннинэ, холкуосаастарыгар сүөһү өлөрөн хэмсэ курдук 1-2 буһары эт оҕото түнгэтэллэрэ. Онно сүөһүнү өлөрөллөрүн, астыыларын көрөөрү оҕо-аймах (2-3 эр) кулгаах, харах буолан көрөн турбуппун. Оччолорго оҕо да бэрт аҕыйаҕа, үксүлэр өлөрө-сүтэрэ, төрүөх да суоҕун кэриэтэ этэ. Эдэр уолаттар, ыал аҕалара бары эриигэ баран, аҕыйаҕа төннүбүтэ, төрүү олоор дьахталлар төрөөбөт буолтара.

Мин 4 саастаабым эбитэ буолуо, 1948 снл эргин. Өлөрбүт сүөһүлэрин сүлэн, иһин таһааран, этин эттэн үлэһиттэригэр ыйы-ыйы түнгэтэн барбыттара быһыылааҕа. Биһиги, оҕолор, инсэрбэ-тэрибит да эриккэһиргээн көрөн турдакпыт дии. Ол турдакпытна биер үтүө санаалаах киһи сүөһү иһин сыатыттан ытыспыт саҕаны туттарган кэбистэ, үөрүүбөр сыам дуомун тутан турдакпытна, атын киһи кэлэн көрө охсон:

- Бу кыска ким сыа биэрде, - диэтэ да былдыан ылан эккэ "чал" бырахта. Сыабын былдытан уу-хаар булбут харахтарбынан ол былдыабыт киһини, эккэ бырабыллыбыт сыаны көрөбүн. Оччотооҕу кыра оҕо хомойбутун харабын уутунан биллэрдэбэ. Көмүскэһиэх айылаах биер эмит киһи көстүбүтэ, баҕар өйүлээн да көрбөтөхтөрө буолуо, киһи бары бокуйа суох сылдыахтыыллара. Бу оҕо тоҕо ытаата да диэн муодаргыыр киһи суоҕа, барыта буолуохтаабын курдук саныыллара дуу. Сна ылбыт үөрүүм харах уутунан солбулунна. Били икки оҕо сыаларын туппутунан сонно дьибэлэригэр барбыттарын өйүлээминэ хааллабым. Мин буоллар очоҕос ырыгалларын, харын саабын тэбиллэрин бэркэ муодарбаан, ону көрөн тураахтаабым буолуо.

Ыты-ыты дьибэр сүүрдүм. Оҕолор курдук эрдэ дьибэр барбытым буоллар, сыабын саха оһоҕун чоҕугар саллан "эһэкээмин" кытары аска тийиэхпит хааллаҕа. Хомойор, хоргутар диэни аан маннай онно билбитим.

2 түбэлтэ. Эмээхсин кырыһа

1 кылааска Малдыбарга "лесной оскуола" диэннэ Кириэп интэринээтигэр икки оҕо буолан барыппыт, миигин кытары Ачарысов Борис диэн оло барбыта. Мөрөөттөн Моргусов Өлөксөөндүр диэн оҕонньор кэлэн, аттаах сыарба-

ба олордон Малдыбары буларбыта. Борис аһара үчүгүйдик уруһуйдуур дьобурдааҕа, хойут киһи буолан үөрэнэн Дьоккуускайга олохсуйбута. "Эдэр коммунист" хаһыакка худохунньуктаабыта, ыал буолан оҕолонор-урууланан баран олохтон эдэр сааһыгар туораабыта.

Малдыбар интэринээтигэр үрдүттэн олооробут, үөрэнэрибит, арай остоло-буойбут тэйиччи этэ. Бэрээдэккэ балай эмит үөрэппиттэрэ. Наһаа үчүгэй усулуобуйаҕа кыстаабыппыт, доруобуйа да тупсубута, арыый да кииллийбиппит диэххэ сөп.

Саас эбэ мууһа сулбутун кэннэ Малдыбартан Дьаархан биэрэгэр диэри баарсанан кэлбиппит быһыылааҕа, онтон биер дьахтар сирдэтигэр тус сатыы Кириэби булбуппун. Кириэптэн Татыйына кыһа Дуналыын биер атын мэһэстэн дойдутаатыбыт. Аты арааһа холкуос дьаһалтата биэрдэбэ буолуо.

Өр да өр айаннаатыбыт, уу-хаар бөбөтө, кизһэриитэ айаннаан иһэн аппыт охтон хаалла, хайдах акка баттаппатахпыт буолла, арааһа эһиллэн хааллахпыт. Көлөбүт олох төкүнүйэн хаалла, тура-тура охтор, күөлэһийэр. Турдагына кыһым сизтэ сатыыр, хаампат. Аны санаатахха ханна таалан төкүнүйэр эбит. Хайыахпыт баарай, Дуунньам аты сыбыдахтаата, суол кытытынааҕы тииккэ баайда уонна сатыылаахпыт дии. Хаар анна барыта уу, оччолорго хантан эрһиннэ атах таһаа кэлиэй, иккиэн этэрбэстэрибит дуома дэлби сытыйда сылгы баһын саба буолла, атахпыт дэлби силиитигэр тийиэ дөһө тоҕон бөһүрдэ.

Кэмниэ кэнэбэс ыкса кизһэ Бодоҕу дьэ буллубут. Ийэм Бодохтон тэйиччи илин олоор, мин дэлби тоҕон, илистэн Бодоохто оҕонньордооххо хоннум. Этэрбэспин куурда тимир оһох ойоһоһугар уурбуппун, сарсыарда уот оттоору тэйиччи ылан уурбатахтар. Туран таннан, этэрбэспин кэтиэх буолбутум, баһа чолоччу түүрэ хатан хаалбыт. Ыты сыһа-сыһа имитэ сатаан көрдүм да хантан... Хайыам баарай онньугунан да буоллар кэтэн кэбистим, чэй иһэ түһэн баран дьибэлээтим. Хаһан дьибэр тийиэхпэр диэри этэрбэһим сытыян эмиз сылгы баһын саба буолла.

Ол дьыл сааһыары миигиттэн 1,5 снл балыс балтым тымныйан ыалдыан өлбүтэ, киһи кэнниттэн быраатым өлбүт этэ, онон ийэм икки оҕону көмөн баран олоорор. Дьибэр кириэппин кытары ийэм миэхэ саба түһэн сыллаамахтаан ылла, тас соннорбун уһулла, иһинэн балтым бокуонньук сонун, таһынан бэйэм сонум дуомун хос кэтэн хаттыктанан тийибитим. Кыһын сонун устан баран, сыллаан көрө-көрө икки харабын уута субуруйан барда, ийэм ытырыын көрөн мин эмиз ытан бардым.

Былыр оҕону таах олордубаттара. Уу баһыта, ынах хомуйааһына. Ойууртан мас сүгээһинэ, бурдук тардааһына, оҕо көрөөһүнэ барыта биһиги үлэбит буолара. Сайынны кэмнэ күһүн хойукка диэри чөһөгөҕү, абырҕалы, сылбаанкыны оттор үгэспит умнуллубута ыраатта. Дьибэр биер хоноот үөһэ ахтыллыбыт үлэлэри толорбутунан бардабым. Илин түбүбэ хас да ыал олоорор. Оччолорго ынаҕы 4-тэ ыыллара, түөртүүр, кизһэни ыамнарга хомуйтараллара.

Саас аламай манган күммүт итиитинэн илгийэн ийэ сирбит иэнэ ирэн солко күөх отунан өрө анһан эрэр кэмэ этэ. Эмиэ ынах хомуйа таһаара ыалым кыһынан (миигиттэн 3 хас сылынан балыс) бардыбыт. Ынахтарбытын хомуйа тутан дьибэлэригэр салатааатыбыт, арай кыһым эбэтин ынаҕа суох. Онон-манан көрдөөн элэгэдьидибит, арай ойуур иһигэр кыракий ырааһына баарыгар ынахпыт онно турар, сүүрэн баран көрбүтүм ууллубакка сытар хаар үрдүгэр төрөөбүт. Ньирэйи атаҕыттан харбаан ылан хара сиргэ соһон эрдэһинэ ынах орулуу түһэн баран миигин сыһа-халты кэйдэ, хата муоһа суох хомулай буолан абыраата, чуут аһаран биэрэн куоттум, дьэ уонна оҕотугар чугаһатан бэрт.

Дьибэрбит онтон чугас. Кыспын баран эбэр тыллаа ынаҕын төрөөбүт диэн, киһим туох иһин буола сылдыа бара дуо, бэйэм сүүрэн тийиэн тыллаа-

тым. Эмээхсин кэлэн ньирэйин көтөбөн барда. Кизһэтигэр ньирэй муннаах өлөн хаалар. Дьэ, эмээхсин буолан-хаалан турбат дуо, ньирэйин аһыбыт омунар, кыһытын-абатын миигинэн таһааран, мин буруйдаабым курдук кыраан, ыстаан бөбө ол кизһэни быһа айаҕа хам буолбата.

- Хаарыаннаах ньирэйбин сизтин, балтын оннугар эн хара буору уолпутун буоллар ордук буолуох этэ, - диир. Өссө тугу-тугу саҕарбытын өйдөөбөппүн, саннырар тыла салан элбэх этэ, ол былыргы дьон араас эгэлгэ ыс-кырыс тыллары хайаан өйдүөм баарай, ытыбын эрэ.

Нөһүө күнүгэр Бодохтон Никиитэ кыһа Татыйына ыалларга күүлэйдии кэллэ. Туох буолбутун иһиттэ быһылааҕа, эмээхсини бэйэтин сэмэлэбит сурахтааҕа. "Ити оҕо туох буруйдааҕар кырыс-тангар тылын саҕарабын" диэн. Оччолорго үлэ быһык кэмнэригэр алаастарынан тарбанан олоорор ыаллар төттөрү-таары күүлэйдэр идэлээхтэрэ.

Өлүү түбэлтэлээх диэбиккэ дылы били уулаах хаары тэпсэн кэлбитим биллэрэн барда. Синнигэс биилбиттэн аллара өттүм, икки атаҕым "слон" атаҕын курдук сүүлэ иһэн хаалла, кыайан турбат, хаампат буолан ыалдыан сытан хааллым. Түүннэри-күнүстэри атаҕым ыарытын тулуйбакка ыты хонобун, оттон ийэм эрйдээх олох иэдэйдэ быһылааҕа, үһүс оҕото суорбан-тэллэх киһитэ буолбутугар.

Эргэ соттору, өрбөхтөрү туустаах ууга илитэ-илитэ икки атаҕын хороччу эрийэр, иннэ гынабына атаҕым ыарыта испитэ арыый тардыбыт курдук буолар. Этим суоһугар начаас кууран хаалар, ону сүүрэн эмиз туустаах уугу илитэр, барбах ыга түһэн баран атахтарбар эрийэр. Ити курдук түүннэри-күнүстэри эмтээбитэ буолаахтыр. Хаһан өрбөхтөрү илитэн эрийэн икки ардыгар атахтарым эмиз күскүччи иһэн хаалаллар. 1 кылааһы тахсыбыт кыһы кыра оҕо курдук чохчотон тахсан киллэрэр. Атахпар уйуттан турбаппын, кыайан чохчойбот да буоллабым.

Онтон сыһа-бааһа бытааннык да буоллар испитэ тардан бардылар. Атахтарым олох испэт буолуохтарыгар диэри туустаах өрбөхтөрүнэн эрийэ сырытта, дьэ киһи эрэ буоллар кэмниэ-кэнэбэс үтүөрүгэ бардым. Ыйтан ордук сыттым быһылааҕа. "Лесной оскуолаҕа" кыстаан үчүгүйдик аһаабытым, кииллийбитим туһалаатаҕа буолуо.

Били кыраабыт эмээхсин мин сытар бириэмэбэр ийэбэр эппит этэ: "Хотуй, ити кыһыны өлө суоҕа, олус ытаама", - диэбиттэбэ үһү. Баҕар киһи кырыһыттан ыалдыбыт курдук санаахтаабыта буолуо, түһэн билбитэ дуу.

Тыл диэн аһара күүстээх. Өһүөннээх өй-санаа, сүлүүһүннээх тыл-өс этилиннэ-бинэ былыргы дьон куттаналлара, дьаах-ханаллара.

Оо, илбистээх-имэнгээх уус-уран тыл алыптаах күүстээх ээ. Тылга баар дуолан күөс, нарын ийини, кэрэ санаа.

Бу дьахтар үһүс оҕото туораатагына киһи буолбата буолуо диэн аһына санаабыта дуу.

Окко дьону сүүмүрдээһин сафаламмыта. От кээһиитигэр оҕус сизтээччинэн анаатылар. Биригэдьиридэр: "Итиччэ улахан дьахтар оҕус иччитэ буолуо", - диэбиттэрэ. Онтон бэттэх сайын айы холкуос биер туттаах үлэһитэ буоллабым ол. Сайыны быһа үлэлэбит хамнаспын төһөнү-чачаны дук гыналларын билбэппин.

Татыйына кыһа Дуунньа сааскы ууну-хаары кэһэн айаннаахпыттан тыга ыарыах буолбута. Хата хойут үһүнүк эмтэнэн, ыал буолан, оҕо-уруу төрөтөн баран, эдэрчи сааһыгар өлөөхтөөбүтэ.

Ийэм барахсан бастын эмэ туус буолааччы. Эмиэ оҕо сырыттагына аата суох тарбаҕым тыҕыраҕын саҕатыгар диэри мас киллэрэн, онтум устунан иринэрэн "кэм" сизбитин эмиз туһунан эмтэнэн турар.

Бэйэбин кыанар, борбуйбун көтө-

бүөхпэр диэри, ийэм барахсан күнүс олоорбокко, түүн утуйбакка оҕом туһа диэн эрэйи энгээринэн тэлэн биэрээхтээбитэ, ингиир тараһаланан, этирик түөстэнэн иитэн киһи-хара гыммыта. Онтун соболонгун истин, сылаас сыһаммын сойуппакка кырдыар, буорайар сааһыгар сылаастык-сымнаастык көрөн-истэн ыйаахтаах сиригэр атаарбытым, көмүс унуоһун көтөхпүтүм. Итилибит иэспин толорбут курдук санаммытым.

3 түбэлтэ. Сэнэһи (сэһил)

Кылгас сайын элэстэнэн аһа оҕуста, күһүн барахсан бэйэтин былааһын ыланан көмүс солотуу таһаһын таннан, кизһэһэн аҕай кэллэ. Оскуола оҕотун үөрэбэ сафаланна.

5-с кылааска үөрэнэр киһи буоллум. Үөрэх сафаламмыта иккис нэдиэлэтигэр быһылааҕа ботаника учуугала кылаас иннигэр таһаарда. Мин ыйыты кэтэһэн кыһалҕата суох ыналлан турдум. Учууталым, атаҕым төбөтүттэн сафалаан төбөбөр диэри көрөр, онтон төбөбүттэн атахпар диэри таннары көрөр. Тугу көрөр баҕайыны дии санаатым, хараҕын батыһыннара мин эмиз үөһэ-аллара көрөбүн.

Онтон учууталым дьэ саҕарда: "Бу туох ааттаах абыраах тутта сизбит таһаһай", өссө сиргэммит курдук илиитин төбөтүнэн сонум дуомун сизбиттэн тутан баран, тоҕонобуун эргитэн оҕолорго көрдөрөр, кылаас иннигэр эргитэ сылдьан сөмүһэтин ыйа-ыйа сонум иннин абыраһтарын көрдөрөр. Оҕолор күлүүлэринэн кылаас оҕуйа түһэр.

Бастаан симиктик соһуйа иһиттим, онтон таһаһым дуома бөрүкүтэ суох көстүүтүн сэрэйэ санаатым, дьэ оройдотон сааттым аҕай. Учууталым салгы: "Оҕолоор, бу сонун тимэхтэрин көрүңгүтүү, баккы тимэхтэрэ дии, хара тимэх көстүбэтэх мунга дуу", - диэтэ.

Сирэйим адыас дьэс кыһа саҕа кыпкыһыл буолла быһылаах, тулуйа сатаан баран, ытаан тоҕо бардым. Учууталым: "Бар, олоор, паартаҕар", - диэн күргүйдээтэ.

Силеннэхпэр, хоһуланыхпар диэри таһаһым абырахтаабын, кылааһым оҕолорун таһастарыгар тэнгэнэн өйүлээн көрбөт "акаары" эбиппин. Таһаһым кыһаана, абырахтааҕа силеннэһингэ барбытын да иһин, атын улартытар таһаһа суох буолан биэрдим. Ситинтэн ыла кыбыстан переменаҕа мэнниктээбит буоллум, буччүм сири булан туран тахсабын. Уруокка кылаас иннигэр тахсан уруокпун эпиптээбэт буоллум. Мөлтөхтүк үөрэнэр оҕолор кэксэлэрин ханаттым.

Саһа улоһууһу бытэрбэстээх, таһаһым абыраһтанан бүтүн курдук санаан киһи тэнэ суох сылдыбытым баара...

Өйдөөн-дүүллээн көрбүтүм кылааһым оҕолорун таһастара бары саһа эбит, кыргыттар оскуолаҕа кэтэр формалаахтар, атахтарыгар бары бачынгалаахтар, мин эрэ эргэ абыраах тутан сизбит таһастаах, этэрбэһинэн сылдыар эбиппин. Таһаста-сап өттүнэн оҕолорго тэнэ суохпун дьэ өйдөөтүм.

Дьон атаҕастабылын, сэнэбилин эпиптэн-хааммынан билбит аҕай дьыалам. Күрүө наһааһынан көтүллэр, быа синнигэһинэн бистара диэни өссө төгүл итэбэйбитим.

Дьон хобдох быһытыттан киһи өйө-санаата улартыра кэбэбэс буолар эбит, аны санаатахха.

Күн барахсан сырдыгынан сыдыаһан, сылааһынан илгийэн, итиллибит эйгэбит айааммыт санаабытын сайыаҕа. Алаастарга, сыһыларга күөх быһан суугунуу долгуйар кэмэ үүннэ.

Сылгыһын, ынахтын сир ийэ өң сытын ыланан хоһуһаттан, сыһыттан араһахтара суоҕа. Күөх ньаасын от өрө анһан таһыста, үрүн сөлөгөй сүүрүгүрүө, араҕас ары алыа.

**НИКОЛАЕВА В.Н.,
Хатын Сыһы кырдыаһас олохтооҕо,
сэри сылларын оҕото.**

– МВА РС (Я) предупреждает –

Осторожно: завтра мошенник позвонит вам!

Якутяне всеми силами оправдывают легенду о том, что являются жителями "богатого" региона с "неплохими" северными заработными платами.

С 31 мая по 7 июня наши земляки потратили на "благотворительность" в поддержку преступного фонда около 10 миллионов рублей, точнее - 9 969 304 рубля. В этот период в полицию поступило 39 сообщений о преступлениях, совершенных с использованием информационно-теле-

коммуникационных технологий, из них: 30 дистанционных мошенничеств и 9 краж с банковских карт.

За эти деньги можно было бы разбить неплохой сад, благоустроить детскую площадку, помочь нуждающимся старикам или детям-инвалидам. Можно было бы много сделать хорошего, от чего становится радостно в душе, особенно если учесть, что подобные суммы теряются еженедельно.

Предприятие продает следующие объекты по Республике Саха (Якутия)

- п. Депутатский: Здание - 626,58 кв.м., Гараж - 31,70 кв.м.;
 - г. Мирный: 3 этаж 3-хэтажного здания по Ленина, 5 - 497 кв.м.;
 - г. Нерюнгри: 2-этажное здание с подвалом по Ленина, 3 - 988 кв.м.;
 - п. Серебряный Бор: 2 этаж 2-этажного здания дома 34 - 489 кв.м.;
 - п. Чокурдах: 2 этаж 2-этажного здания по 50 лет СССР д.17 - 238 кв.м.;
 - г. Усть-Нера: Здание по Ленина, 8 - 2 260 кв.м.;
 - с. Теплый Ключ: База по Дружбы, 31 - 6 объектов, 2387 кв.м.;
 - п. Солнечный: Помещение по Строителей, 11 - 39 кв.м.
- Так же предлагает площади в аренду в городах: Вилюйск, Нерюнгри, Алдан, Мирный, Ленск, Покровск.

Контактные телефоны: (4112) 40-70-32, 8-924-870-50-39.

Программа НВК Саха

Понедельник 21.06.2021

06:00 - Айылгы. Гавриил Колесов 6+ 07:15 - ТВ фондатыттан. Урукку кэм тунах ыһахтара 6+ 12:00 - Уйгу тунах ыһах Алгыһа 6+ 12:45 - "Кыл саха" алгыстаах дорбооно 6+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" 12+ 13:45 - "Кыл саха" алгыстаах дорбооно 6+ 14:00 - "Бэибэриксэн эмээксин" остурууһа 6+ 14:45 - Ыһабынан! 6+ 15:00 - "Якутия" 12+ 15:15 - ТВ фондатыттан. Урукку кэм тунах ыһахтара 6+ 17:00 - "Кыл саха" - 5 сыла 6+ 18:00 - "Якутия" 12+ 18:15 - "Кыл саха" - 5 сыла 6+ 18:45 - Ыһах туһунан 6+ 19:45 - Уйгу тунах ыһах Алгыһа 6+ 20:30 - "Якутия" 12+ 20:45 - Ыһабынан! 6+ 21:00 - Уруйдан, Туймаада ыһаба! 6+ 22:00 - Кыл саха. Концерт национальных инструментов 6+ 23:00 - Урукку кэм олонхоттара 6+ 23:45 - Бастыг клип 12+ 00:00 - ТВ фондатыттан. Урукку кэм тунах ыһахтара 6+ 01:15 - Документальный фильм 12+ 02:00 - ТВ фондатыттан. Урукку кэм тунах ыһахтара 6+ 04:15 - Хомус алыптаах долгурана 6+

Вторник 22.06.2021

06:00 - Санга күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Санга күн 6+ 10:00 - "Якутия" 12+ 10:15 - Якутс сегодня 12+ 11:00 - Тизэргэн 12+ 11:30 - Подворье 12+ 12:00 - "Якутия" 12+ 12:15 - Асчыттар 12+ 13:00 - Дойдум дьоно 6+ 13:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" 12+ 14:00 - "Тэтим" радио 6+ 15:00 - "Якутия" 12+ 15:15 - Кыайы 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Хранители времени. Снайперы 12+ 16:45 - Обус сизпитт обо саас 12+ 18:00 - "Саха сирэ" 12+ 18:15 - Сэһэн сирэ 12+ 19:00 - "Якутия" 12+ 19:15 - Олох уеһүгэр 12+ 20:30 - "Саха Сирэ" 12+ 21:00 - Снайпер Саха 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Уоттаах холоруугу уйбуттар 12+ 23:45 - Бастыг клип 12+ 00:00 - Олох уеһүгэр 12+ 01:15 - Документальный фильм 12+ 02:00 - Бастыг клип 12+ 02:15 - Итоги дня 12+ 02:45 - "Тэтим" радио 6+ 03:45 - Эл Иитэ 12+ 04:30 - Хранители времени 12+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

Среда 23.06.2021

06:00 - Санга күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Санга күн 6+ 10:00 - "Якутия" 12+ 10:15 - Якутс сегодня 12+ 11:00 - Тизэргэн 12+ 11:30 - Подворье 12+ 12:00 - "Якутия" 12+ 12:15 - Асчыттар 12+ 13:00 - Дойдум дьоно 6+ 13:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" 12+ 14:00 - "Тэтим" радио 6+ 15:00 - "Якутия" 12+ 15:15 - Бастыг клип 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Геван 12+ 16:45 - Дойдум дьоно 6+ 17:00 - Тизэргэн 12+ 17:30 - Подворье 12+ 18:00 - "Саха сирэ" 12+ 18:15 - Сэһэн сирэ 12+ 19:00 - "Якутия" 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - "Саха Сирэ" 12+ 21:00 - Уруйдан, Туймаада ыһаба! 6+ 22:00 - Тизэргэн 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Аал-луук мас 12+ 23:45 - Бастыг клип 12+ 00:00 - Талбан 12+ 01:15 - Документальный фильм 12+ 02:00 - Бастыг клип 12+ 02:15 - Итоги дня 12+ 02:45 - "Тэтим" радио 6+ 03:45 - Аал-луук мас 12+ 04:30 - Хранители времени 12+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

Четверг 24.06.2021

06:00 - Санга күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Санга күн 6+ 10:00 - "Якутия" 12+ 10:15 - Якутс сегодня 12+ 11:00 - Тизэргэн 12+ 11:30 - Подворье 12+ 12:00 - "Якутия" 12+ 12:15 - Асчыттар 12+ 13:00 - Дойдум дьоно 6+ 13:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" 12+ 14:00 - "Тэтим" радио 6+ 15:00 - "Якутия" 12+

15:15 - Бастыг клип 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Үгүтэн кэпсээнэ 12+ 16:45 - Дойдум дьоно 6+ 17:00 - Тизэргэн 12+ 17:30 - Подворье 12+ 18:00 - "Саха сирэ" 12+ 18:15 - Бастыг клип 12+ 18:30 - В эфире филармония Якутия 6+ 19:00 - "Якутия" 12+ 19:15 - Олох уеһүгэр 12+ 20:30 - "Саха Сирэ" 12+ 21:00 - Уруйдан, Туймаада ыһаба! 6+ 22:00 - Тизэргэн 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Эл Иитэ 12+ 23:45 - Бастыг клип 12+ 00:00 - Олох уеһүгэр 12+ 01:15 - Документальный фильм 12+ 02:00 - Бастыг клип 12+ 02:15 - Итоги дня 12+ 02:45 - "Тэтим" радио 6+ 03:45 - Эл Иитэ 12+ 04:30 - Хранители времени 12+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

Пятница 25.06.2021

06:00 - Санга күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Санга күн 6+ 10:00 - "Якутия" 12+ 10:15 - Якутс сегодня 12+ 11:00 - Тизэргэн 12+ 11:30 - Подворье 12+ 12:00 - "Якутия" 12+ 12:15 - Асчыттар 12+ 13:00 - Дойдум дьоно 6+ 13:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" 12+ 14:00 - "Тэтим" радио 6+ 15:00 - "Якутия" 12+ 15:15 - Бастыг клип 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Тымныыны кыйыттар 12+ 16:45 - Дойдум дьоно 6+ 17:00 - Тизэргэн 12+ 17:30 - Подворье 12+ 18:00 - "Саха сирэ" 12+ 18:15 - Актуальное интервью 12+ 18:30 - ПроАвто 12+ 19:00 - "Якутия" 12+ 19:15 - Олоххуна Улуу олонхону уруйдуур 6+ 20:30 - "Саха Сирэ" 12+ 21:00 - Уруйдан, Туймаада ыһаба! 6+ 22:00 - Тизэргэн 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Аал-луук мас 12+ 23:45 - Бастыг клип 12+ 00:00 - Кэрэ кэпсээн 6+ 01:15 - Документальный фильм 12+ 02:00 - Бастыг клип 12+ 02:15 - ПроАвто 12+ 02:45 - "Тэтим" радио 6+ 03:45 - Аал-луук мас 12+ 04:30 - Хранители времени 12+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

Суббота 26.06.2021

06:00 - Саха итэбэлэ 12+ 06:30 - Сайын кэлэ! 0+ 06:45 - Ыһах туһунан 6+ 07:45 - Хомус - бренд Якутии 6+ 09:45 - Истин ийдиит 6+ 10:15 - Урукку кэм олонхоттара 6+ 11:00 - Торжественная церемония открытия XIV национального праздника Ысыах Олонхо на благословенной долине Аанньах. Прямая трансляция 6+ 13:30 - "Якутия" 12+ 13:45 - Сайын кэлэ! 0+ 14:00 - "Олоххуна Улуу олонхону уруйдуур!" 6+ 16:00 - Дьыгын оонньуулар-2021 12+ 19:00 - Олоххуна Улуу олонхону уруйдуур 6+ 22:30 - Истин ийдиит 6+ 23:00 - Якутия. День за днем 12+ 23:45 - Торжественная церемония открытия XIV национального праздника Ысыах Олонхо на благословенной долине Аанньах 6+ 02:15 - Документальный фильм 12+ 03:00 - Дьыгын оонньуулар-2021 12+

Воскресенье 27.06.2021

06:00 - Золотой фонд 12+ 07:00 - Саха сатаабата суох 12+ 07:30 - Геван 12+ 08:00 - Бүдэм вместе 12+ 08:15 - Парламентский вестник 12+ 08:30 - "Кыл саха" алгыстаах дорбооно 6+ 09:15 - Урукку кэм олонхоттара 6+ 10:00 - "Олоххуна Улуу олонхону уруйдуур!" 6+ 12:00 - Дьыгын оонньуулар-2021 12+ 17:00 - "Олоххуна Улуу олонхону уруйдуур!" 6+ 19:00 - Якутия. День за днем 12+ 19:45 - "Олоххуна Улуу олонхону уруйдуур!" 6+ 21:45 - "Олоххуна Улуу олонхону уруйдуур!" 6+ 23:45 - Үгүтэн кэпсээнэ 12+ 00:15 - "Олоххуна Улуу олонхону уруйдуур!" 6+ 02:15 - Ыһабынан! 6+ 02:30 - "Якутия" 12+ 02:45 - Документальный фильм 12+ 04:00 - "Кыл саха" алгыстаах дорбооно 6+ 05:30 - Саха сатаабата суох 12+

– ГИМС сообщает –

ОСНОВНЫЕ ПРАВИЛА БЕЗОПАСНОГО ПОВЕДЕНИЯ НА ВОДЕ

Водоёмы являются опасными в любое время года. Летом они опасны при купании и пользовании плавательными средствами. Опасность чаще всего представляют сильное течение (в том числе подводное), глубокие омуты и подводные холодные ключи.

Летом на водоёмах следует соблюдать определённые правила безопасного поведения.

Во-первых, следует избегать купания в незнакомых местах, специально не оборудованных для этой цели.

Во-вторых, при купании запрещается:
- заплывать за границы зоны купания;
- подплывать к движущимся судам, лодкам, катерам, катамаранам, гидроциклам;

нырять и долго находиться под водой;
- прыгать в воду в незнакомых местах, с причалов и др. сооружений, не приспособленных для этих целей;

- долго находиться в холодной воде;
- купаться на голодный желудок;
- приводить в воде игры, связанные с нырянием и захватом друг друга;

- плавать на досках, лежаках, бревнах, надувных матрасах и камерах (за пределы нормы заплыва);
- подавать крики ложной тревоги;
- приводить с собой собак и др. животных.

Необходимо уметь не только плавать, но и отдыхать на воде.

Наиболее известные способы отдыха:

- Лечь на воду спиной, расправив руки и ноги, расслабиться и помогая себе удержаться в таком положении, сделать вдох, а затем после паузы - медленный выдох.

- Если во время купания свело ногу, надо позвать на помощь, затем погрузиться с головой в воду, сильно потянуть ногу на себя за большой палец, а затем распрямить ее.

- Если не имеешь навыка в плавании, не следует заплывать за границы зоны купания, это опасно для жизни.

Не умеющим плавать купаться необходимо только в специально оборудованных местах глубиной не более 1-2 метра!

КАТЕГОРИЧЕСКИ ЗАПРЕЩАЕТСЯ купание на водных объектах, оборудованных предупреждающими аншлагами "КУПАНИЕ ЗАПРЕЩЕНО!"

Помните! Только неукоснительное соблюдение мер безопасного поведения на воде может предупредить беду.

В связи с наступлением жаркой погоды, в целях недопущения гибели детей на водоёмах в летний период обращаемся к Вам с убедительной просьбой: провести разъяснительную работу о правилах поведения на природных и искусственных водоёмах и о последствиях их нарушения.

Этим Вы предупредите несчастные случаи с Вашими детьми на воде, от этого зависит жизнь Ваших детей сегодня и завтра.

Категорически запрещено купание:
- детей без надзора взрослых;
- в незнакомых местах;
- на надувных матрасах, камерах и других плавательных средствах (без надзора взрослых).

Необходимо соблюдать следующие правила:

Прежде чем войти в воду, сделайте разминку, выполнив несколько легких упражнений.

Постепенно входите в воду, убедившись в том, что температура воды комфортна для тела (не ниже установленной нормы).

Не нырять при недостаточной глубине водоёма, при необследованном дне (особенно головой вниз!), при нахождении вблизи других пловцов.

Продолжительность купания - не более 30 минут, при невысокой температуре воды - не более 5-6 минут.

При купании в естественном водоёме не заплывать за установленные знаки ограждения, не подплывать близко к моторным лодкам и прочим плавательным средствам.

Во избежание перегревания отдыхайте на пляже в головном уборе.

Не допускать ситуаций неоправданного риска, шалости на воде.

Единный телефон спасения: "01" (при наборе с мобильного телефона - "101" "112").

Инспектор по основной деятельности Вилюйского отделения Центра ГИМС ГУ МЧС России по РС (Я) ЕФРЕМОВА К.А.

Вниманию населения!

С 4 июня введен режим ЧС на территории Нюрбинского района до особого распоряжения.

В период функционирования режима чрезвычайной ситуации, посещать леса в это время категорически запрещено.

В настоящее время на территории Нюрбинского района все ещё сохраняется высокий класс пожарной опасности.

Пожарно-спасательный гарнизон ещё раз напоминает: по новому закону нарушение правил пожарной безопасности в лесах, близ домов в условиях режима ЧС будет наказываться штрафом на граждан в размере от 4 тысяч до 5 тысяч рублей, на должностных лиц - от 20 тысяч до 40 тысяч рублей, на юридических лиц - от 300 тысяч до 500 тысяч рублей.

По данным многолетней статистики, причинами лесных пожаров в 80% случаев становится человеческий фактор.

Уважаемые жители Нюрбинского района!

В целях обеспечения пожарной безопасности, недопущения возникновения очагов возгорания убедительно рекомендуем воздержаться от разведения костров в лесных массивах и на прилегающих к лесам территориях.

ЕДДС Нюрбинского района.

Махтанабыт

Бу дьыл ыам ыйын 8 күнүгэр биһиги дьиз кэргэнгэ улахан сүтүк буолла.

Биһиги улахан сиэн уолбут, Ньурбачаан олохтооҕо **ЕФРЕМОВ Вова** баара суоҕа 24 эр сааһыгар сылдьан бу Орто дойду олохтооттон эмискэ ыараханнан ыалдьан Дьокуускай куоракка сырдык тынаа быһынна.

Бу ыарахан күннэрбитигэр күөс-көмө, өйбүл буолбут дьоннорбутугар: Дьокуускай куораттан манна дойдутугар аҕаларга көмөлөспүт балтыбытыгар Харбанова Галина Алексеевна, дьүөгэм Маруся Дубина кыһыгар Татьяна, кийиниппэр Людмила, кини убайыгар Сааска ис сүрэхпиттэн махтанабыт.

Маны таһынан харчынан көмөлөспүт дойдотторбутугар Дьокуускайга олорор С.М. уонна Г.И. Игнатевтарга, биир дойдулаахпыт М.Н. Тихоновка, аймахтарбытыгар Осиповтарга, Егоровтарга, Москваба олорор Низамовтарга, Литовцевтарга, Калининградка олорор Федоровтарга, Санкт Петербурга олорор Балтыбар Люсяга махтанабыт.

Бу ыарахан кэммитигэр дойдубут Ньурбачаампыт дьон-сэргэтэ туора турбатылар. Биридилээн ыалынан, аймабынан харчынан көмөлөстүлэр, махтанабыт Вова

бииргэ үөрэммит дойдотторугар, оскуола кэлэктибибигэр, ыалларбытыгар Андреевтарга, Ивановтарга, Поповтарга, аймахтарбытыгар Дьыбысовскайдарга, Вова эдьийэ Аммосова Дарьяба, Маалыкайга олорор бары аймахтарбыгар.

Тиһэх суолугар диэри сүүрбүт-көппүт, атаарсыбыт дьоммутугар, бэйэбит уолбутугар Бориска, кийиниппитигэр Татьянаба, аймахтарбытыгар Пана Никифоровка, Харбановтарга, Архиповтарга, Захаровтарга, Убайангга олорор бырааппыт Дмитрий Никифоров дьиз кэргэнгэр ис сүрэхпиттэн махтанабыт.

Бука барытыгар чэгиэн доруобуйаны, этэнгэ буолууну баҕарабыт.

Ньурбачаантан эбэтэ Галина Дмитриевна, Борис Николаевич Саввиновтар, ийэтэ Ефремова Т.Б.

Считать недействительным утерянный аттестат о среднем образовании серия Б № 4549309 на имя **ЕФРЕМОВА Семена Валентиновича**, выданный в 2006 году НСОШ №2.

ЗАЙМЫ до 60 000

1%-0,25%*

0% для НОВЫХ КЛИЕНТОВ**

тел.: 8(984) 104-98-10 г.Нюрба, ул. Степана Васильева, д. 67 офис 6, 3 этаж ТЦ "Сити Центр"

ООО МКК «ТРИЕНС»

*Процентная ставка 0,25% в день (91,25 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 55 001 рублей до 60 000 рублей на период пользования от 61 до 180 дней, при предоставлении клиентом документов, подтверждающих доход. Процентная ставка 0,4% в день (146 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 45 001 до 50 000 рублей на период пользования от 61 до 180 дней. Процентная ставка 0,5% в день (182,50 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 40 001 до 45 000 рублей на период пользования от 61 до 180 дней. Процентная ставка 0,6% в день (219,00 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 35 001 до 40 000 рублей на период пользования от 61 до 180 дней. Процентная ставка 0,7% в день (255,50 % годовых) действует при предоставлении займа на сумму от 30 001 до 35 000 рублей на период пользования от 61 до 180 дней.
**Процентная ставка 0% действует в течение первых 20 календарных дней периода пользования займом для лиц, ранее не заключивших договор потребительского займа с ООО МКК «ТРИЕНС», на сумму от 2 000 до 30 000 рублей на срок до 30 дней. После 20 дней 0,9 % в день для пенсионеров по старости, 1% для официально трудоустроенных лиц. Акция действует бессроочно, количество участников неограниченно. Для граждан РФ от 23 лет, при наличии паспорта.
*Займы предоставляются ООО МКК «ТРИЕНС» 677027, г. Якутск, ул. Ойуунского, д. 3, офис 202. ИНН 1435530309, ОГРН 120140002099, регистрационный номер в государственном реестре. МФО 2004298009560 от 20.03.2020 г.

— Кэриэстэбил —

Күндү ийэбит, эбэбит, хос эбэбит өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр...

Күндүтүк саныр ийэбит, эбэбит, хос эбэбит Ньурба улуунун үлэ бэтэрээнэ, элбэх оҕолоох ийэ, Аҕа дойдуну сэринтин кыттыылааһын оҕдообото, бэртээхэй ырыаһыт, куорат эбэлэрин кулууптарын актыбыыската ыарахан ыарыыттан 81 сааһыгар билиги кэккэбиттэн туораабыта бу снл бэс ыйын 11 күнүгэр 40 хонугун туолла.

даахха нирэй көрөөчүнэн үлэлээбитэ. Холуун кыыс үлэтигэр үчүгэй көрдөрүүнү ситинэн "Кыһыл Кустук" холкуос бэрэссэдээтэлэ Василий Афанасьевич Алексеевы кытары үлэ бастыннарын сүлүтүгэр кыттыбыта.

1960 сыллааха кириэн эднниигэр Ломпо Маайаа олонор Амакинскэй экспедиция ОРС-н остолобуойугар иһит сууяаччынан үлэлээбитэ. 23 сааһыгар Зедгендзев Василий Михайлович диэн Сунтаартан төрүттээх бэйэтигэр быдан аҕа киһиэхэ, Улуу сэрии кыттылааһыгар кэргэн тахсан ыал буолбута.

Убайаанга кириэн "Ньурба" сопхос ыраах Убайааннаагы ферматыгар Мария Алексеевна Павлованы кытары өр снл ыанньыксыт таабыта. Куруук бастын ыанньыксыт быһытынан элбэх бочуотунай грамоталарынан наҕараадалааһыта, Коммунистическай үлэ ударнигынан аатын ылбыта.

үлэһитин быһытынан кэлэктибибигэр улаханньык убаастанар үлэһит этэ. Ыал ийэтэ киһиэхэ тобус улаатан иһэр оҕо аһын-тангаһын бэрийэ-бэрийэ, хотон көрө-көрө арыы собуотугар энкилэ суох үлэлээһинэ соҕотох дыхтар холугар холооно суох үлэ буолбута чэхчы.

Улахан дьэи кэргэн далбар хотуна оҕолорун, сиэннэрин өйүнэн-санаатынан, мааны майгытынан салайан, оҕолорунаан бары көмөлөөн, Ньурба куоратын биир улахан "Чиллэ" диэн ааттаах бааһынай хаһаайыстыбаны тэриимиттэрэ. 100-тэн тахса ынах сүөһүнү, ол таһынан 30-ча снлгыны иитэн-көрөн тураллар.

Билиги ийэбит олус ыалдытымсах, өрүү кимизэх эмэ сүбэ-ама бээрэр, наада тирээтэбинэ, күүс-көмө буолар майгылааба. Дьэитэ өрүү ыраас, сылаас, остуола мэлди миннигэс бурдук астаах буолааччы. Сайын аайы оҕуруот аһын олордон отчуттарыгар оҕуруу ыһыктаан ыытара.

Билиги ийэбит Марфа Давыдовна бу Орто дойдуга дьонуннаах, дьоллоох олоҕу олонор ааста. Күндү ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, эн билиги өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр өрүү тыаннаах буолуон. Олорбут олоххун оҕолорун, сиэннэрин, хос сиэннэрин салгыты туруохтара.

Оҕолоро, сиэннэрэ, кийинтэрэ, күтүттэрэ, хос сиэннэрэ.

Сүрэхпитигэр өрүү баар

олохтон туораабыта 40 хонугун туолла. Кини 1943 сыллааха алтынньы 29 күнүгэр Ньурба селиэнньэтигэр Георгиевтар дьэи кэргэннэригэр күн сирин көрбүтэ. 1966 сыллааха эбэбит Саввинов Василий Павловичи көрсөн ыал буолбуттара. Эһэбит Василий Павлович Ньурба нотариальнай хонтуораны аһан өр снлларга таһаарылаахтык үлэлээбитэ.

Кинилэр түөрт оҕону, икки кыһы, икки уолу атахтарыгар туруорбуттара. Оҕолоро билигин үлэһит үтүө дьон, бары ыаллар. Улахан уол Александр Өгөлдьефэ олоорор, үс оҕолоох, биир сиэннэх дьэи кэргэн аҕа баһылыга. Кэргэнинээн Валентинынын бочуоттаах сынынналанарыгар кэтэх хаһаайыстыбаларын көрөллөр. Улахан кыыстара Светлана Киин балыһаҕа поликлиника медеиэстэрэтэ,

кэргэнэ Николай ОДЬКХ НЬФ үлэһитэ, үс оҕолоохтор, икки сиэннэхтэр. Кыра уол Александр кэргэнэ Лилиялыын үс оҕолоох, ИДЬМ пенсионера, кэргэнэ эмиэ полиция үлэһитэ. Ньурбаба нотариуһунан үлэһити олоорор кыра кыыстара Күнэйэ кэргэнинээн, полиция үлэһитэ Михаиллыын үс оҕолоохтор.

Күндү ийэбитин, эбэбитин ахтабыт-суохтуубут... Быдан дьылларга быраһаай.

Эн күүстээх санаан, сырдык мичээрин, үтүө майгыны, олохо дьулурун, иитини-үөрэтин билиги өйбүтүгэр сүрэхпитигэр өрүү баар уонна хаһан да умнуулло суоҕа.

Оҕолорун, кийинтэрин, күтүттэрин, сиэннэрин, хос сиэннэрин.

Бу дьыл бэс ыйын 16 күнүгэр тапталлаах ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, Ньурба куорат олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ, "Сэрии оҕото" САВВИНОВА Раиса Макаровна ыарахан ыарыыттан

Мэлдьи ахтыахпыт

сирин көрбүтэ. Ыал бастакы оҕото, күтүгүлээх снэн орубуна эбэбит 50 сааһын туолар үөрүүлээх үбүлүйүгэр Дьылба хаантан бэлэх буолан төрөөбүтэ.

Вовабыт кыра сааһыттан көрсүөсэмэй майгылаах, аһынныгас сүрэхтээх буола улааппыта. Балтыларын, бырааттарын көрсөн, үөрэ-көтө үөрэнэн, бары үлэттэн толлон турбат буола улааппыта.

Ньурбачаан орто оскуолатын 2015 сыллаахха бүтэрбитэ. Оскуолаҕа үөрэнэр снлларыгар мас тардыһытынан дьарыктаммыта. Бэйэтин кыанар, тэтиэнэх, күүстээх буола улааппыта.

2016-17 снлларга аармыйа кэккэтигэр Бурятияга ракетнай войскаларга сулуспалаабыта. Аармыйаттан кэлэн баран Маараагы СПТУ-га үөрэнэн бульдозерист идиэтин ылбыта.

2019 сыллааха куоракка үлэһити барбыта уонна олоҕун аргыһын көрсөн санга дьэи-уот тэринэн олох олон, уол оҕо төрөтөн, үлэлээн-хам-

саан иһэн эмискэ ыарахан ыарыыга ыларан олохтон туораан барыбытын соһутта.

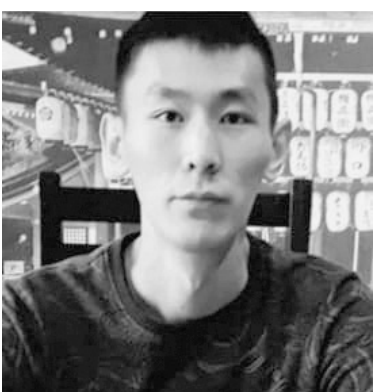
Эдэр киһи тулуйуо, аһарыныа, этэнгэ эмтэнэиэ диэбиппит - ыарыы ону билиммэтэ, оҕобут орто дойдуга бэриллибит олоҕо баара суоҕа 24 эрэ сааһыгар быһына...

Бэйэтин кэнииттэн кинини санатар кып-кырачаан снэн уолу хаалларан барахтаата...

Оҕобут олорбут олоҕо эчи кылганын, барыта санга сагаланан испитэ эбээт...

Күндү сиэммит, оҕобут, убайбыт, бырааппыт Вова төрөөбүт төрүт дойдун Ньурбачаанын буора сылаас суорбан, сымнаҕас сытык буоллун! Быдан дьылларга быраһаай, олоор олохлут усталаах туоратыгар Эн тускунан сылаастык, истинник санаахпыт, ахтыахпыт, суохтуохпут...

Эбээтэ Саввинова Г.Д., эһээтэ Саввинов Б.Н., ийэтэ Ефремова Т.Б.

Бу дьыл бэс ыйын 16 күнүгэр билиги дьэи кэргэн бастакы тапталлаах сиэнэ, улахан уола ЕФРЕМОВ Владимир орто дойдун олохтооҕо ыарахан ыарыыга ыларан туораабыта 40 хонугун туолар.

Билиги оҕобут, сиэммит ЕФРЕМОВ Владимир Вячеславович 1996 сыллааха ахсынны 24 күнүгэр күн

ОВО по НЮРБИНСКОМУ РАЙОНУ - ФИЛИАЛА ФГКУ "УВО ВНГ РОССИИ по РЕСПУБЛИКЕ САХА (ЯКУТИЯ)" ТРЕБУЮТСЯ МОЛОДЫЕ ЛЮДИ, желающие проходить службу! ГАРАНТИРОВАННО: - стабильная заработная плата, 100% оплачиваемый больничный даже в период пандемии и кризиса; - ежегодный оплачиваемый отпуск 2 месяца с оплатой проезда к месту проведения отпуска сотруднику и члену семьи; - возможность получения высшего образования (учебный отпуск оплачивается!); - бесплатное медицинское обслуживание. Требования к кандидатам на службу: - возраст до 35 лет; - годность по состоянию здоровья; - не судимые; - образование не ниже среднего. По вопросу приема на службу обращаться по адресу: г. Нюрба, ул. Хр. Максимова 18 (здание ОГИБДД 2-й этаж). Контактный телефон: 8(41134) 2-38-80.

Таркаайы нэһилиэтин олохтооҕо, улаханньык убаастыыр киһибит, бэтэрээммит АМБРОСЬЕВА Ольга Артамоновна уһун ыарахан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитинэн чугас дьонугар, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. А.А. Моргусов аатынан Н.А.Дь. кэлэктиибэ. Күндү саҕаспыт, Госулууспа, үлэ, сыана бэтэрээнэ, Мэнгэдэк нэһилиэтин Бочуоттаах олохтооҕо, библиотекарынан, олохтоох дьаһалтаҕа сэкиртээринэн үлэлээбит, Мэнгэдэктээби нуорут тыһаатырын артыһа, нэһилиэк биир бастын общественига ЕГОРОВА Зоя Ивановна ыалдыан олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, аймах-билэ дьонугар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Дьоккуускайтан. Ньурбаттан Чой С.В., Иван, Мария, Август Августовтар. Убаастыыр, ытыктыыр тапталлаах эднниибит, эбэбит ЕГОРОВА Зоя Ивановна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, аймактарытыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Хатыыттан Харитоновтар, Ксенофонтовтар, Булуттэн Дмтриевтар, Ивановтар, Уус-Алдантан Румишевтар дьэи кэргэттэрэ. Ытыктыыр кырдыаһабыт, Өгөлдье нэһилиэтин Бочуоттаах олохтооҕо ЕГОРОВА Зоя Ивановна күн сириттэн барытынан чугас дьонугар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Марха нэһилиэтин олохтоох дьаһалтата. Биригэ үөрэммит доҕорубутугар Егор Иннокентьевича тапталлаах кэргэнэ, Октябрьскай нэһилиэк олохтооҕо, Почта үлэтин бэтэрээнэ ДМИТРИЕВА Светлана Дмитриевна ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барытынан дириг кутурбаммытын биллэрэбит. 1973 с. Антоновка орто оскуолатын ыыһуна. Күндүтүк саныр балтым, эднниибит ДМИТРИЕВА Светлана Дмитриевна (Лаана) соһумардык күн сириттэн күрэммитинэн кэргэннигэр, кыһыгар, сиэннэригэр дириг кутурбаммытын тиэрдэбит, аһынныгын тэнгэ үлэстэбит. Эднниибит Дуунна, кини дьэи кэргэнэ. Биригэ үлэлиир кэлиэгэбитигэр Федорова Валентина Дмитриевнага биригэ төрөөбүт эднниибит ДМИТРИЕВА Светлана Дмитриевна, Антоновка нэһилиэтин олохтооҕо, сибээс бэтэрээнэ, ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барытынан кэргэннигэр, кыһыгар, сиэннэригэр, күтүөтүгэр, биригэ төрөөбүтүгэр, чугас дьонугар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Ньурбатаагы А.Н. Чусовской аатынан техникскай лицей кэлэктиибэ, профкома. Булуу куоратыттан төрүттээх күндү бырааппыт, убайбыт ИВАНОВ Владислав Иванович 46 сааһыгар бу дьыл бэс ыйын 15 күнүгэр Ньурба куоракка хомолтоохтох өлбүтүнэн уолугар, сиэннигэр, ийэтигэр, аҕатыгар, биригэ төрөөбүт бырааттарыгар, кийинтэригэр дириг кутурбаммытын тиэрдэбит, аһынныгын тэнгэ үлэстэбит. Антоновкаттан бары Егоровтар, Макаровтар, Алексеевтар, Антоновтар, Маалькайтан Саввиновтар, Хахыровтар, Сүлэттэн Хартасовтар. Тапталлаах кыыспытыгар Аанчыкка кэргэнэ, сиэннэригэр тапталлаах аҕалара, хос сиэннэригэр эһэлэрэ, Антоновка олохтооҕо ХАТЫЛЫКОВ Константин Валерьевич соһуччу бу Орто дойдуттан күрэммитинэн дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Дьонук Николай Петрович уонна Акулина Семеновна. Балтыбыт, эднниибит Аанчыкка, оҕолоругар, сиэннэригэр тапталлаах кэргэнэ, күндү аҕалара, эһэлэрэ ХАТЫЛЫКОВ Константин Валерьевич бу Орто дойдуттан эмискэ ыалдыан туораабытынан дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Биригэ төрөөбүт эднниибитин, убайын, балтыларын уонна кинилэр дьэи кэргэттэрэ. Биригэ үлэлиир кэлиэгэбитигэр Хатылыкова Татьяна Валерьевнага тапталлаах убайа ХАТЫЛЫКОВ Константин Валерьевич уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан дириг кутурбаммытын холбуубут. Киин балыһа профкэммитэ, ПСО отделение кэлэктиибэ. Тапталлаах снэн бырааппыт, Антоновка олохтооҕо ХАТЫЛЫКОВ Константин Валерьевич ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан кэргэнэ Анна Николаевнага, кыргыттарыгар Викара, Нарыйаанага, уолаттарыгар Родяга, Кирикка, Стасикка уонна сиэннэригэр дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Ньурбаттан Григорьевтар. Күтүөпүтүгэр Эдуард Анатольевича, кини дьэи кэргэннигэр тапталлаах быраата, убайдара, кэргэннигэр Анна Николаевнага тапталлаах кэргэнэ, оҕолоро аҕалара, эһэлэрэ ХАТЫЛЫКОВ Константин Валерьевич ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Ньурбаттан Николаевтар, Хагаластан Васильевтар.

Генеральной директор Стручкова Н.М. Кылаабынай редактор Дорофеева Л.К. Хаһыат Саха сиригэр сибээс, информационнай технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэрин кэтээн көрүү Федеральнай сулууспатын Управлениетыгар (Роскомнадзор) 03.06.2020 с. регистрацыйланна. ПИ № ТУ 14-00551 Тэрийэччилэр: Саха Республикатын Правительствота, Саха Республикатын "Сахабэчээт" Государственной автономнай тэрилтэтэ. Таһаарааччы: СР "Сахабэчээт" ГАУ. Таһаарааччы аадырыһа: 677000 Дьоккуускай к. Орджоникидзе уул. 31. Редакция аадырыһа: 678450 Ньурба к. Ленин уул., 37. Телефоннара: Редактор-директор - 2-33-32. Компьютернай отдела - 2-33-32. e-mail: redakcia06@mail.ru. Хаһыат чэпиэригэр тахсар. Индекс: ПИ 988 Тираж 768. Объем 3 п.л. Снана - 30 солк. 16.06.2021 с.